

**Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова**

**«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Вченою радою університету
НПУ імені М.П. Драгоманова
Протокол № 5
“24” листопада 2022 р.
Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вернидуб Р.М.**

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ»
освітньо-професійної програми
«СЕРЕДНЯ ОСВІТА (УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА)»**

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта
спеціалізації 014.01 Українська мова і література
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом ПП 2.04

Київ 2022

Розробники програми:

Погребенник Володимир Федорович, доктор філологічних наук,
професор, професор кафедри української літератури
Бикова Тетяна Валеріївна, доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури
Александренко Вікторія Вікторівна, кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри української літератури
Галак Інна Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри української літератури
Григоренко Ірина Василівна, кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри української літератури
Осьмак Ніна Дмитрівна, кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури
Йолкіна Лариса Віссаріонівна, кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри української літератури

Рецензенти:

Ковпик Світлана Іванівна,
доктор філологічних наук, професор, професорка кафедри
української та зарубіжної літератур Криворізького державного
педагогічного університету;

Котляренко Світлана Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри
методики викладання української мови і літератури НПУ імені
М.П.Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до видання на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені
М.П.Драгоманова «22» листопада 2022 року, протокол № 4.

Голова НМР Вернидуб Р.М.

I. Пояснювальна записка

Навчальна програма навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства та історія української літератури» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього рівня *бакалавр* галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 014 «Середня освіта (Українська мова і література)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства та історія української літератури» є національний літературний процес, основні закономірності історичного розвитку української літератури, специфіка літератури як виду мистецтва, поетика, особливості змісту і форми літературного твору.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Вступ до літературознавства та історія української літератури» безпосередньо пов'язаний з такими дисциплінами: історія зарубіжної літератури, історія української державності, фольклор, українська культура, громадянська освіта та основи демократії, філософія, психологія, педагогіка, етика та естетика, методика навчання літератури, вступ до мовознавства та сучасна українська літературна мова, стилістика української мови, культура й техніка мовлення та практикум з виразного читання тощо.

Мета навчальної дисципліни – ґрунтовно засвоїти першооснови та засади літературознавства, а також сприяти систематизації відомостей з літературознавчої дисципліни, засвоєних у середній школі, формуванню у майбутніх вчителів-словесників відповідних уявлень про специфіку художньої літератури як різновиду мистецтва слова, закріпленню нових знань, виробленні навичок наукового аналізу художніх творів, осягненні основ закономірностей літературного процесу; сформуванню у студентів уявлення про виникнення, становлення й розвиток української літератури XI-XXI ст., найзначніші здобутки письменників, чії тексти пропонуються до вивчення у середній школі, визначити найбільш характерні та яскраві явища та факти літературних життів і процесу, висвітлити жанрові, композиційні, образотворчі, мовностильові й версифікаційні особливості українського письменства.

Завдання вивчення дисципліни: формування у студентів уявлення про літературу як мистецтво слова, закономірності літературного процесу; сприяння засвоєнню знань студентами про роди та жанри художніх творів, літературні напрями; спрямування на оволодіння знаннями й уміннями оцінювати художню своєрідність текстів, творчості письменника в цілому під кутом зору національної культури і міжкультурної значущості; формування вміння здійснювати літературознавчий аналіз, аналізувати й критично оцінювати закономірності розвитку художньої літератури в її національних, регіональних та світових вимірах; розвиток уміння вести спостереження над способами і прийомами типізації та індивідуалізації характерів, майстерністю композиції та сюжету, мовою художніх творів і особливостями віршування; з'ясування специфіки культурно-історичної доби, розкриття діяхронного перебігу літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур; ознайомлення з національною своєрідністю та загальнолюдською цінністю включених до програми творів, розвивати вміння критично оцінювати художні твори та робити їх ідейно-естетичний аналіз, обґрунтовуючи власну оцінку і враховуючи думку літературних критиків навчання навичок самостійної роботи з літературно-критичними джерелами; сприяння формуванню вмінь використовувати набуті під час вивчення курсу знання для написання наукових студентських робіт; удосконалення вміння творчого виразного читання художніх творів напам'ять та виявлення авторської позиції; формування у майбутніх вчителів-словесників самостійно й об'єктивно оцінювати художні твори та характеризувати літературне явище.

Основні програмні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>ПРН02. Добирати з різних джерел потрібні для здійснення професійної діяльності відомості, критично їх оцінювати та логічно організувати, моделюючи зміст навчання української літератури відповідно до вимог нормативних документів у галузі загальної середньої освіти та затверджених навчальних програм з української літератури.</p> <p>ПРН10. Дотримуватися суб'єкт-суб'єктного підходу у відносинах з учнями, залучати батьків до участі в освітньому процесі, організувати співпрацю з іншими залученими до освітнього процесу фахівцями.</p>	<p>ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>
2.	<p>ПРН01. Вільно спілкуватися у професійній діяльності українською мовою усно й письмово з усіма учасниками освітнього процесу, застосовувати різні прийоми і методи збагачення власного мовленні й мовлення учнів та розвивати їх здатність до ефективної комунікації.</p>	<p>ЗК03. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.</p>
3.	<p>ПРН06. Дотримуватися академічної доброчесності при створенні та використанні електронних освітніх ресурсів та інших джерел, а також вимог законодавства щодо охорони авторського права та формувати розуміння академічної доброчесності в інших учасників навчального процесу.</p>	<p>ЗК04. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.</p>
4.	<p>ПРН08. Застосовувати методи роботи й навчальні матеріали та завдання з української літератури, що розвиватимуть пізнавальну діяльність учнів та розкриватимуть їх потенціал, мотивуватимуть до навчання й заохочуватимуть до ефективної взаємодії.</p>	<p>ЗК10. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема автономно.</p>
5.	<p>ПРН20. Демонструвати здатність використовувати гуманістичний та націєтворчий потенціал української літератури та української мови для виховання молодого покоління громадян України.</p>	<p>ЗК11. Здатність застосовувати отримані під час навчання знання на практиці.</p>
6.	<p>ПРН18. Вільно й свідомо використовувати українську мову в усіх її формах, регістрах і жанрово-стильових різновидах; дотримуватися правил культури мовлення й постійно вдосконалювати комунікативну компетентність.</p>	<p>ЗК13. Здатність спілкуватися з професійних питань усно та письмово, українською мовою, зрозуміло та недвозначно доносити співрозмовникові інформацію та власну позицію.</p>

7.	<p>ПРН03. Використовувати доцільні методи, форми та засоби навчання української літератури відповідно до мети і завдань навчального заняття, вікових та індивідуальних особливостей учнів, встановлювати на уроках української літератури міжпредметні зв'язки та формувати в учнів розуміння зв'язків мовних і літературних явищ і процесів.</p> <p>ПРН07. Планувати й здійснювати навчання української мови та літератури відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів (здібностей, інтересів, потреб, можливостей тощо), складати індивідуальні програми з вказаних предметів та сприяти формуванню індивідуальної освітньої траєкторії учнів.</p>	<p>ФК01. Здатність забезпечувати навчання української мови та літератури в закладі загальної середньої освіти, планувати, організовувати, реалізовувати й коригувати освітній процес згідно з прогнозованими результатами навчання та віковими особливостями учнів.</p>
8.	<p>ПРН04. Застосовувати різні технології розвитку критичного мислення учнів, формування в них умінь аналізувати мовні й літературні явища, обґрунтовувати й доводити щодо них власну думку, ставити питання, розрізняти факти й здогади, встановлювати причиново-наслідкові зв'язки.</p> <p>ПРН14. Об'єктивно оцінювати результати навчальні досягнення учнів у вивченні української мови ті літератури, застосовуючи різні форми оцінювання, дотримуватися чинник критеріїв, а також розробляти власні для різних видів навчальної діяльності, встановлювати та фіксувати результати навчання учнів, дотримуючись академічної доброчесності, розвивати в учнів умінь здійснювати самооцінювання та взаємооцінювання.</p>	<p>ФК02. Здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні умінь і навички учнів, використовувати знання законів і засобів мови для досягнення бажаного прагматичного результату.</p>
9.	<p>ПРН12. Формулювати цілі навчання української літератури на основі прогностичних методів планування; здійснювати різні види планування освітнього процесу та навчальних занять з української мови та літератури на різних етапах залежно від поставленої мети та індивідуальних особливостей учнів; розробляти навчальні програми з української мови та літератури.</p>	<p>ФК03. Здатність моделювати зміст навчання української мови та літератури в закладі загальної середньої освіти відповідно до прогнозованих результатів навчання.</p>
10.	<p>ПРН20. Розуміти та пояснювати тенденції літературного процесу України й світу сьогодні та в історичній перспективі; розрізняти літературно-культурні епохи, напрями, течії, знати їх основні ознаки й здобутки, аналізувати причини їх становлення та чинники зміни.</p>	<p>ФК04. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах, практиці навчання</p>
11.	<p>ПРН19. Здійснювати різноаспектний аналіз та порівняння літературних, фольклорних явищ, художніх і уснопоетичних творів, визначати їх сутність і своєрідність, місце в літературному процесі, значення для розвитку національної культури та формування світогляду різних поколінь,</p>	<p>ФК06. Здатність розвивати в учнів закладів загальної середньої освіти ціннісне ставлення до української літератури.</p>

	встановлювати зв'язок твору з іншими фольклорними та літературними творами, відстежувати в них впливи міфології, релігійної й філософської думки тощо.	
12.	ПРН19. Розуміти та пояснювати тенденції літературного процесу України й світу сьогодні та в історичній перспективі; розрізняти літературно-культурні епохи, напрями, течії, знати їх основні ознаки й здобутки, аналізувати причини їх становлення та чинники зміни.	ФК07. Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного кругогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві
13.	ПРН05. Використовувати у професійній діяльності новітні технології й електронні освітні ресурси, оцінювати їх ефективність для досягнення поставлених навчальних цілей, комбінувати їх і модифікувати відповідно до потреб навчального процесу, уміти діяти в інформаційному просторі безпечно, забезпечуючи захист і збереження персональних даних.	ФК08. Здатність використовувати в навчанні української мови та літератури цифрові технології та ефективно застосовувати наявні освітні ресурси. Здатність критично осмислювати нові художні тенденції, використовувати фахові знання з літератури для аналізу літературного процесу
14.	ПРН20. Здійснювати різноаспектний аналіз та порівняння літературних, фольклорних явищ, художніх і уснопоетичних творів, визначати їх сутність і своєрідність, місце в літературному процесі, значення для розвитку національної культури та формування світогляду різних поколінь, встановлювати зв'язок твору з іншими фольклорними та літературними творами, відстежувати в них впливи міфології, релігійної й філософської думки тощо.	ФК12. Здатність фахово аналізувати явища української літератури, орієнтуватися в різних літературних напрямках, вирішувати практичні філологічні проблеми, доцільно використовувати різні методи й методики літературознавчого дослідження, орієнтуватися в сучасному науковому контексті філологічної галузі.
15.	ПРН09. Використовувати різноманітні методи збереження власного психічного здоров'я, запобігаючи професійному вигоранню, конструктивно реагувати на стрес та конфлікти і вміти розв'язувати останні, організувати ефективний діалог з усіма учасниками освітнього процесу, застосовуючи принципи безконфліктної комунікації, недискримінації та взаємоповаги. ПРН15. Аналізувати власну професійну діяльність та можливості професійного розвитку, планувати професійний розвиток, визначати ефективні форми взаємодії з професійними спільнотами та активно долучатися до їх діяльності.	ФК014. Здатність реалізовувати соціальну роль учителя-словесника, особистою державницькою позицією, мовною культурою, ерудицією виховувати повагу до української мови й літератури, формувати національну свідомість, громадянську позицію учнів.

II. Орієнтовний тематичний план

Програма навчальної дисципліни складається з восьми змістових (тематичних) модулів відповідно до семестрів:

1 семестр – змістовий модуль 1. Українська література Середньовіччя.

2 семестр – змістовий модуль 2. Українська література перших десятиліть XIX ст. Творчість Тараса Шевченка.

3 семестр – змістовий модуль 3. Українська література II половини XIX ст.

4 семестр – змістовий модуль 4. Українська література на межі XIX та XX століть.

5 семестр – змістовий модуль 5. Українська література періоду визвольних змагань 1917-1920 рр. та «розстріляного відродження» 20-30 рр. XX ст.

6 семестр – змістовий модуль 6. Діаспорна література. Празька школа. МУР. Українська література 30-50 рр. XX ст.

7 семестр – змістовий модуль 7. Українська література 60-80-х років XX століття.

8 семестр – змістовий модуль 8. Українська література кінця XX - перших десятиліть XXI століття.

У **першому модулі** розглянуто історико-літературний процес в Україні XI-XVIII століть, специфіку культурно-історичної доби Середньовіччя, дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діяхронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків чільних літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості давнього письменства XI-XVIII століть.

У **другому модулі** розглянуто специфіку культурно-історичної доби першої половини XIX ст., дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діяхронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків чільних літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства початку XIX ст., а також творчість Тараса Шевченка.

У **третьому модулі** розглянуто особливості і розвиток культурно-історичної доби II половини XIX ст., дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діяхронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, з'ясовано особливості літературного процесу в Наддніпрянській Україні і в Галичині, розкрито жанрове розмаїття національного письменства й стильової манери провідних письменників; виявлено значущість індивідуальних внесків чільних літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу другої половини XIX ст.

У **четвертому модулі** розглянуто специфіку культурно-історичної доби кінця XIX – початку XX століття, охарактеризовано європейські художні практики кін. XIX – поч. XX ст. через творчість українських письменників цього періоду; сформовано уявлення про феномен модернізму через фокусування на індивідуальних естетичних досвідах визначних українських митців; проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства цього періоду.

У **п'ятому модулі** розглянуто специфіку культурно-історичної доби визвольних змагань 1917-1920-х рр. та періоду «розстріляного відродження» 20-30-х років XX століття, дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діяхронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків чільних літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства (зокрема і діаспорного) у 20-30-х роках XX століття.

У шостому модулі досліджено культурно-історичні процеси міжвоєнного двадцятиліття на еміграції, в Західній Україні, а також творчість українських митців під час німецько-радянської війни. Проаналізовано специфіку дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діахронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків чільних літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства (материкового та діаспорного).

У сьомому модулі розглянуто специфіку культурно-історичної доби 60-80-х років ХХ століття, дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діахронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків окремих літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства цього періоду.

У восьмому модулі розглянуто специфіку культурно-історичної доби 90-х років ХХ століття – перших десятиліть ХХІ століття, дифузії в мистецтві різних естетичних складників; розкрито діахронний перебіг літературного процесу в його динамічній змінності, зв'язках із суміжними мистецтвами різнонаціональних культур у складностях і суперечностях; виявлено значущість індивідуальних внесків окремих літераторів, проілюстровано найбільш характерні явища та факти тогочасного літературного життя і процесу, жанрові та стильові особливості українського письменства на межі ХХ-ХХІ століть.

№ з/п	Назва модулів і тем	Кількість годин (денна форма)					Кількість годин (заочна форма)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	СРС
1	Українська література Середньовіччя	51	24	26	1	47	10	6	4	0	74
2	Українська література перших десятиліть ХІХ ст. Творчість Тараса Шевченка	51	24	26	1	47	8	4	4	0	59
3	Українська література II половини ХІХ ст.	51	24	26	2	47	10	6	4	0	84
4	Українська література на межі ХІХ та ХХ століть.	45	20	18	4	47	10	6	4	0	84
5	Українська література періоду визвольних змагань 1917-1920 рр. та розстріляного відродження 20-30 рр. ХХ ст.	39	20	18	2	47	10	6	4	0	84
6	Діаспорна література. Празька школа. МУР. Українська література 30-50 рр. ХХ ст.	39	20	18	4	47	10	6	4	0	84
7	Українська література 60-80-х років ХХ століття.	33	12	18	2	47	14	8	6	0	82
8	Українська література кінця ХХ - перших десятиліть ХХІ століття.	36	14	18	2	47	14	8	6	0	83
Усього		344	158	168	18	376	86	44	42	0	634

Навчальний курс «Історія української літератури» має загальний обсяг 24 кредити ЄКТС (720 годин), з яких 344 години – аудиторні заняття (158 годин лекційних, 168 годин

практичних, 18 годин семінарських), 376 годин відведено на самостійну роботу. Форма контролю – екзамен (1, 5, 6, 7, 8 семестри) та залік (2, 3).

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами

Змістовий модуль 1. Українська література Середньовіччя.

Тема 1.1. Поняття про давню літературу. Давня література як складова частина курсу «Історія української літератури». Історія та проблеми вивчення давньої української літератури. Формально-змістові особливості давньої української літератури.

Вступ до літературознавства. Предмет і завдання літературознавства: літературознавство як наука, предмет і об'єкт вивчення в літературознавстві; основні галузі літературознавства; допоміжні галузі літературознавства; літературознавство серед інших гуманітарних наук; зміст і обсяг курсу. Література як вид мистецтва: національна культура і мистецтво; мистецтво, його образна природа, види мистецтва, естетичні основи творчості; література серед інших видів мистецтва; предмет зображення в художній літературі; функції літератури. Аналіз художнього твору: аналіз художнього твору — необхідна умова його вивчення; літературознавчі методології, методи, методики; системний аналіз літературного твору (підготовчий етап до вивчення твору; вивчення моментів творчої історії літературного явища; шляхи аналізу внутрішньої організації твору; поєднання аналізу й синтезу у вивченні твору); аналіз твору в контексті інших творів письменника. Принципи аналізу художнього твору: основні принципи аналізу художнього твору; принцип історизму в аналізі твору; вивчення художнього твору в єдності форми та змісту; естетичний аналіз у вивченні художнього твору. Тема та ідея художнього твору: поняття про ідейно-тематичну основу твору; пафос художнього твору; ідейний зміст, основна ідея твору; сенс твору; проблематика. Художній образ: образ і поняття; уява письменника і уява читача; класифікація образів, поняття «образ», «характер», «тип»; іметичний і неіметичний способи художнього моделювання дійсності; проблема типовості в художній літературі; образ-персонаж і прийоми його творення; мікро-, макро- і мегаобрази. Композиція та сюжет літературного твору: поняття про сюжет літературного твору; види і типи сюжетів; сюжет і фабула, сюжетні елементи; конфлікт, характер конфлікту; текстуальні елементи композиції(сюжетні і позасюжетні); види позасюжетних елементів; надтекстові елементи (назва, дедикація, пролог, епілог тощо); персонажі і їх групування; композиція і її залежність від родової приналежності твору.

Мова художнього твору: мова як засіб художнього відображення дійсності; мова автора та мова персонажів; літературна мова та мова художньої літератури; специфіка художньої мови; мовні засоби художньої літератури (фонетичний, лексичний та синтаксично-стилістичний рівні). Літературна генерика: літератури на роди; поняття про жанр; епічні види в жанрово-історичних формах; жанрова своєрідність видів лірики в її внутрішній трансформації; види драматичних творів; види мішаної форми. Віршування: мова прозова і мова віршова; системи віршування; ритмічний лад та розміри силабо-тонічних віршів; строфи; народнопісенний вірш; літературний тонічний вірш; верлібр. Аналіз епічного твору: епічний спосіб моделювання дійсності; жанрова специфіка твору; ідейно-тематичний зміст твору, його проблематика; композиційно-сюжетна структура твору; образна форма твору; словесна форма твору; поєднання аналізу з синтезом.

Аналіз ліричного твору: специфічність лірики як літературного роду; жанрова своєрідність твору; мотив, своєрідність його розгортання; образ ліричного героя; композиційна структура вірша. Аналіз драматичного твору: драма як літературний рід; жанрова своєрідність твору; зміст твору; характер конфлікту; система дійових осіб, особливості їх творення; словесна форма твору. Літературний процес: літературний процес та розвиток суспільства; категорії літературного процесу; традиції та новаторство; художні системи (літературні стилі); взаємодії та взаємовпливи літератур.

Вступ до літературознавства: авторство анонімність (імперсональність); літературознавство; датування; давня українська література; жанровий синкретизм;; історизм; історія української літератури; медієвісти; медієвістика; мовлення; національна приналежність пам'яток; оригінал твору; періодизація; полінгвістичність; редакція твору; релігійний характер; рукописний характер; секуляризація; список твору; стильовий синкретизм; узагальнення.

Тема 1.2. Література Київської Русі. Перекладна література раннього Середньовіччя. Суспільно-історичні умови виникнення і розвитку давньоукраїнського письменства. Відомості про писемність та літературну мову. Час і причини появи перекладної літератури. Перший південнослов'янський вплив. Особливості перекладання на Русі. Біблійні книги. Переклади та переспіви Біблії. Богослужбові книги. Поняття про агіографічну літературу. Апокрифічна література. Патристика як синтез духовних традицій, автори цієї літератури. Перекладна хронографічна література. Світська повість. Інші різновиди перекладної літератури: науково-природничі твори, ворожбитські книги, збірники афоризмів.

Вступ до літературознавства: агіографія, Апокаліпсис (Одкровення Івана Богослова), апокрифічна література, апокрифічні євангелія, Апостол, апостол, апракосне євангеліє, Біблія, богослужбова література, Богомильна ересь, Буття, візантійська культура, Візантійський вплив, Вихід, Волхлвник, Діяння Апостолів, Екклезіаст, есхатологічні апокрифи, євангеліє, євангеліст, Єзекиїль, Єремія, житіє святого, Заповіт, Законоустановчі книги (П'ятикнижжя Мойсеєве), Ізмарагд, індекси, Ісайя, канон, канонізація, канонічні книги, Левіт, Лука, Марко (Марк), мартирій, Матвій (Матфей), мінейне житіє, Мойсей, Новий Заповіт, новозаповітні апокрифи, палея, паремійник, патерик, патристика, Перший південнослов'янський вплив, Пісня над Піснями, послання, притча, Пролог (Синаксар, Мінологій), проложне житіє, пророчі книги, псалми, Псалтир, Пчола (Бджола), сапієнціальні книги (книги мудрості), синоптичні євангелія, Старий Заповіт, старозаповітні євангелія, тетраєвангеліє, тлумачні євангелія, Тора, учительні євангелія, Фізіолог, християнство, хроніка, хронограф, Четьї Мінеї, Числа, Шестодневи, язичництво (поганство).

Тема 1.3. Література Київської Русі. Оригінальна література зрілого Середньовіччя.

Історичні і загальнокультурні умови зародження оригінальної літератури. Жанри оригінальної літератури. Поняття про літописи та історія формування жанру. Специфічні риси літописання. «Повість минулих літ»: основні зведення, редакції та списки; основні ідеї та композиція літопису; форми літописної оповіді; зв'язок літопису з фольклором; з перекладною історичною літературою; стиль літопису. Загальна характеристика Київського літопису. Перевага фактографічного матеріалу над белетристикою. Галицько-Волинський літопис: тематично-ідейний зміст, композиція, художні особливості. Ораторська проза як зразок учительної літератури: Іларіон «Слово про Закон і Благодать»; «слова» Кирила Турівського; дидактичне красномовство, повчання Луки Жидяти, Феодосія Печерського, «послання» Климентія Смолятича; «Повчання» Володимира Мономаха як зразок світського повчання. Житійна література: княжі житія; Житіє Феодосія Печерського; Києво-Печерський патерик: історія формування тексту, редакції, поетика пам'ятки. Паломницька література. «Житіє і ходіння Данила, Руської землі ігумена».

Вступ до літературознавства: автентичність, анонім, анонімність, гіпотеза, деталізація, дидактизм, діалог, документальність, етикет, ідеал, ідеалізація, ідея, Іпатіївський (Іпатський) літопис, історіософія, історизм, історичні твори, Києво-Печерська лавра, книга рукописна, компіляція, композиція, легенда, літопис, літопис крайовий, літописна повість, літописне зведення, літописне оповідання, літописне сказання, монастир, монументальний стиль, палея, повість воїнська, порічний запис, редакція, сакралізація, секуляризація, сказання, список, тенденційність, традиція, християнство, хроніка, хронограф, чернецтво, язичництво (поганство).

Вступ до літературознавства: алегорія, аналогія, антитеза, Біблія, вітія, дидактизм, епітет, Златоструй, Златоуст, ідеал, ідеалізація, ідея, Ізмарагд, історизм, композиція, композиційна схема, літературний вплив, Маргарит, молитва, монументальний стиль, ораторська література, орнаментальний стиль, отці церкви, патристика, повчання, порівняння, проповідь, Псалтир, публіцистичність, символ, слово, тенденційність.

Тема 1.4. «Слово про Ігорів похід» як пам'ятка оригінальної літератури XII ст.

Історія відкриття, перекладу і видання «Слова про Ігорів похід», проблеми вивчення твору. Питання його автентичності. Історична основа твору. «Слово...» і літописні пам'ятки. Змістове навантаження та його вплив на побудову твору. Історичний фон у «Слові...». Проблема жанрового визначення твору. Образна система твору. Стильові особливості твору. Сліди міфологічного мислення у «Слові...». Художні переклади і переспіви «Слова...». Ремінісценції у творах сучасної літератури.

Вступ до літературознавства: автентичність, авторство, анонім, Апостол, атрибуція, билини, генеалогічна таблиця, головний персонаж, гуманізм в літературі, датування, діалог, «Задонщина», засоби творення образу, ідеал, ідеалізація, ідея, історизм, Київський літопис, компіляція, композиція, літературна містифікація, літопис, літописне оповідання, пейзаж, переклад, переспів, персоніфікація, Пісня про мого Сіда, Пісня про Нібелунгів, Пісня про Роланда, позасюжетні елементи, реконструкція тексту, рефрен, система образів, список, Суздальський літопис, хронологія, центральний образ, чернігово-сіверські діалект.

Вступ до літературознавства: антитеза, батальні сцени, билина, воїнська повість, гіпербола, гіперболізація, голосіння, деталізація художня, еклектичний жанр, жанр (жанрова природа), епітет, епітет постійний, ліризм, метаморфоза, метафора, метафоризація, монументальний історизм, «слово», орнаментальний стиль, пейзаж, паралелізм, персоніфікація, «пісня», «повість», повтор, риторичні звороти, тавтологія, феодальна символіка, язичницька міфологія.

Тема 1.5. Література другої половини XIII – першої половини XV ст.

Історичні умови розвитку України. Другий південнослов'янський вплив. Основні риси письменства: народна словесність; перекладна література; літописання; інші жанри. Литовсько-білорусько-українські (західноруські) літописи, обстоювання в них нових політичних концепцій. Творчість київського митрополита Кипріяна. Творчість Григорія Цамблака. Літературна спадщина Київського періоду. Характерні риси творчого стилю («плетіння словес»).

Вступ до літературознавства: агіографія; Болгарія; белетристичні повісті; візантійський вплив; Велике князівство Литовське; внутрішні монологи; діалоги; другий південнослов'янський вплив; експресивно-емоційний стиль («плетіння словес»); епітети; життя; запозичені слова; Західноруський літопис; збірник «Ізмарагд»; історичні повісті; «Історія про Атіллу»; Кипріян; Короткий Київський літопис; Македонія; монологи; народна словесність; національне письменство; неологізми; окличні речення; перекладні повісті; порівняння; похвальні слова; проповіді; редакції оригінальних творів; романський вплив; Сербія; синоніми; учительсько-проповідницький жанр; Цамблак; Шестиднев.

Тема 1.6. Література епохи Ренесансу. Полінгвістична та україномовна поезія кінця XV – XVI ст.

Ренесансні ідеї як якісно новий етап світогляду, культури та суспільного життя Європи. Ренесансний гуманізм і патріотизм. Специфіка системи освіти. Проблема полінгвістичності у давній українській літературі. Причини виникнення і особливості побутування іншомовного українського віршування. Гуманістичний та патріотичний його характер. «Віршова посвята...» Юрія Котермака (Дрогобича) як зразок ренесансної поезії. Збірка «Пісні Павла Русина з Кросна» опанування світових культурних надбань. Поема «Пісня про зубра» Миколи Гусовського. Поема Себастьяна Фабіяна Кленовича «Роксоланія». «Острозька війна» Симона Пекаліда, відображення в ній історичних подій. Поема Яна Домбровського «Дніпрові камени» – художня інтерпретація історії України.

Польськомовне віршування. Зародження і формування україномовного віршування: С. Симонід (Шимонович), Б. Зиморович, С. Зиморович.

Вступ до літературознавства: акростих (акровірш), алегорія, алкеїв вірш, Аполлон, архілохів вірш, асиміляція, буколічна поезія, версифікація, взаємодія літератур, гуманізм, декларація, денационалізація, еклога, елегійний дистих, елегія, етнографізм, ідилія, інтерпретація, книга друкована, конфесійний патріотизм, латиномовна поезія, латинська мова, легенда, медитація, музи, обряд, Парнас, пастораль, патріотизм, поема, полігвістичність літературного процесу, польськомовна поезія, псалм, Ренесанс (Відродження), Реформація, сапфічний вірш, секуляризація, толерантність, урбаністичні тенденції, фалехів вірш, Яфета.

Тема 1.7. Епоха Бароко (кінець XVI – кінець XVIII ст.).

Бароко як літературний напрям, художній стиль і культурна епоха: історичні умови виникнення; світоглядні засади; стильові особливості. Особливості українського Бароко: синтез Бароко і Ренесансу; стильові різновиди. Нова жанрова система української барокової літератури. Античність у літературі Бароко. Історія дослідження літератури Бароко в Україні.

Вступ до літературознавства: алегоричність; антитетичність; антична література; аристократичне бароко; афектованість; багатопланова особистість з надзвичайними можливостями; Бароко; бароковий образ; високе Бароко; «високе і низьке»; вічна мінливість; «внутрішнє і зовнішнє»; грандіозність; гротескність; динамічність; драматизм; дуалізм; «духовне і плотське»; екзальтованість; емблематика; емоційно-інтелектуальне начало; єдина космічна стихія; єдність, безмежність і багатоманіття світу; Західна Європа; Західноєвропейське Бароко; злиття фантастики (ілюзії) і реальності; змістова антитетичність; ілюзіонізм; інтенсивна чуттєвість; козацьке (селянське) Бароко; контрастність; конфлікти і колізії навколишнього світу; культ мистецтва; метафоричність; метод гіпотез; метод експерименту; метрична система версифікації; міщанське Бароко; напруженність «небесне і земне»; низьке Бароко; образ пульсуючої матерії; патетична піднесеність; перестворення дійсності; пишність; почуттєва та інтелектуальна напруженність; природа і людина; психологічний аспект; релігійні і світські мотиви; Ренесанс (Відродження, Гуманізм); рецепієнт; (споживач: глядач, слухач, читач); ритм об'єктивного існування (життя); середнє Бароко; символіка; синтез аскези та гедонізму; синтез поганства і християнства; синтетичність; стильові різновиди Бароко; театральність; трагізм; Українське Бароко; урочистість; феєричність; формальна антитетичність; «центральність» людини.

Тема 1.8 Полемічна література кінця XVI – початку XVII ст.

Діяльність Товариства Ісуса (Ордену Єзуїтів та Православного братського руху). Причини і час виникнення полемічної літератури. Поняття про полемічну літературу та її головні риси. Етапи розвитку полемічної літератури. Класифікація авторів-полемістів за ідейним спрямуванням. Творчість Бенедикта Гербеста («Доводи віри римської церкви») та Петра Скарги («Про єдність Церкви Божої»). Трактат Герасима Смотрицького «Ключ царства небесного». Твір Христофора Філалета «Апокрисис». Творча спадщина Іпатія Потія «Унія...», «Антиризис», «Оборона собору Флорентійського...». Анонімна «Пересторога». Мелетій Смотрицький «Тренос». Твір Захарія Копистенського «Палінодія». Полемічні твори Михайла Андрелли («Логос», «Оборона кожному віруючому чоловіку»). Жанрово-стильові особливості полемічної літератури кінця XVI – поч. XVII ст. Життєвий і творчий шлях Івана Вишенського. Іван Франко як дослідник життя і творчості Івана Вишенського. Суспільно-політичні погляди Івана Вишенського. Суперечності в оцінках і діяльності письменника. Літературна діяльність: періодизація творчості. Стильові особливості прози письменника.

Вступ до літературознавства: алегорія, анафема, анонім, антитеза, антитетичність, Берестейська церковна унія, Біблія, братства, братські школи, Ватикан, григоріанський календар, голосіння, гуманізм, дидактизм, діалог, документальність, духовна експансія, єресь, єпископ, ідея соборності, ідея церковного абсолютизму, історизм, історіософія,

календарна реформа 1582 р., катехізис, католицизм, колегія, конфесія, культ, Люблінська державна унія, метафора, окатоличення, орден єзуїтів, отці церкви, памфлет, персоніфікація, повчання, полеміка, полемічна література, послання, православ'я, полонізація, прототип, публіцистика, Реформація, ретроспекція, риторичні фігури, символ, ставропігія, тенденційність, трактат, уніатська (греко-католицька) церква, церковні собори, юліанський календар.

Вступ до літературознавства: аморфність композиції, ампліфікація, алегорія, аналогія, антитеза, аскеза, Афон, Берестейська церковна унія, Біблія, градація, дидактизм, діалог, дуалізм, духовна експансія, епітет, євангеліє, єпископ, жанровий поліфонізм, жаргонізми, ідея демократичної безпастирської церкви, ідея християнської рівності, іронія, історизм, католицизм, конфесія, культ, неологізми, окатоличення, повчання, полемічна література, полонізація, порівняння, послання, православ'я, проповідь, просторіччя, публіцистика, ренегатство, риторичні звороти, ретроспекція, сатира, собор, суб'єктивізм, тенденційність, трактат, фактографізм.

Тема 1.9. Україномовне віршування XVII ст.

Причини появи україномовного віршування, його зв'язок з шкільною освітою. Курси поетики та риторики як основи знань про мистецтво поетичного слова. Періодизація україномовного віршування і напрямки його розвитку. Мотиви україномовного віршування. Форми публікації поетичних текстів. Поняття про етикетну поезію. Зародження і формування книжного україномовного віршування. «Похвала на герб...» Герасима Смотрицького. «Хронологія» Андрія Римші. Анонімна «Просфонима». «Візерунок цнот превелебного у Бозі... отця Єлисея Плетенецького» Олександра Митури «Вірші на жалосний погреб... Петра Конашевича-Сагайдачного...» Касіяна Саковича. Панегірики на честь Петра Могили. Релігійно-моралізаторська поезія Кирила Транквіліона-Ставровецького. Його збірка «Перло многоцінне». Історичні вірші. Визвольна війна 1648-1654 рр. в українській поезії XVII ст. Поетична збірка Лазаря Барановича «Аполлонова лютня». Характеристика збірок «Меч духовний» і «Труби словес проповідних». Поняття про курйозне віршування. Творчість Івана Величковського (збірки «Зегар з полузегарком» та «Млеко...») та Віршова творчість Климентія Зіновієва. Його «поезія ремесел». Любовна лірика.

Вступ до літературознавства: азбучний (абетковий) вірш, акростих (акровірш), ампліфікація, алегорія, античність, антитеза, аскеза, афектованість, Бароко, Бароко українське, Біблія, Богородиця (Богоматір, Матір Божа), братства, братські школи, буколічна поезія, версифікація, високе бароко, гедонізм, Гелікон, геральдика, геральдична поезія, двовірш, декламація, діалог, драматизм, дуалізм, жанровий поліфонізм, елітарна література, елегія, емблема, епіграма, епітафія, зорова поезія, інтелектуалізм, кант, квадривіум, колегіум, курйозна поезія, Леонівський вірш, літературні впливи, метричне віршування, натуралізм, низове бароко, орація, паліндром, панегірик, Парнас, патетика, поетика, прикнижний реквізит, риторика, Ренесанс, секуляризація, середнє бароко, силабічне віршування, символіка, «сім вільних мистецтв», геоцентризм, тривіум.

Тема 1.10. Україномовне віршування пізнього Бароко (20 – 90-і рр. XVIII ст.).

Взаємодія барокових і просвітницьких тенденцій у XVIII ст. Використання елементів класицизму. Твори «мандрованих дяків». Пародійні твори, їхній естетичний зміст. Вірші-орації, їхня функціональна співвіднесеність зі святами. Вірші-травестії як переклад традиційних сюжетів мовою народної культури. Різдвяний та великодній тематичні цикли. Гумористичні віршовані оповідання «Отець Негребецький» і «Пекельний Марко». Творча спадщина Івана Некрашевича. Твори на христологічні мотиви, коляди («Дивная новина», «Небо і земля нині ликовствують»). Маріологічний цикл поезій. Збірка «Богогласник» її місце в літературному процесі, особливості побутування. Медитативно-елегічна лірика, її провідні образи та мотиви. Формування інтимної лірики, романсові тенденції в її розвитку. «Пісні світові» Івана Пашковського, пісня Семена Климовського «Їхав козак за Дунай». Панегірично-одописне віршування, вплив на нього літератури класицизму. «Ода на первий день мая 1761 года» Ігнатія Максимовича. Поетична інтерпретація історії козацтва у творах

Семена Дівовича «Разговор Великої Росії з Малоросією» та Іоанна «Героїчні стихи о славних воєнних діях військ Запорозьких». Пісні Антона Головатого «Ой Боже наш, Боже милостивий», «Ей годі нам журитися, пора перестати».

Тема 1.11. Розвиток української драматургії XVII ст. - XVIII ст. Вертепна драма.

Поняття про шкільну драму: причини появи, зв'язок із західноєвропейським театром. Теорія шкільної драми: жанрова система; декламації та діалоги як початкові форми шкільної драми; особливості композиції драматичних творів. Жанри української драматургії. Класифікація української драматургії за тематикою; за природою конфлікту; за застосуванням. Поетики Феофана Прокоповича, Митрофана Довгалевського, Георгія Кониського. Трагедокомедія Феофана Прокоповича «Владимир» її новаторський характер, місце у розвитку української історичної драми. Перша українська історична драма «Милість Божія». Драми М. Довгалевського «Комічне дійство...» та «Властотворний Образ...». Драматургія Г. Кониського «Воскресіння мертвих». Діалог С. Дівовича «Розмова Великої Росії з Малоросією». Особливості відтворення історії України. Образи Б.Хмельницького і С.Палія. Розвиток жанру інтермедії у творчості М.Довгалевського та Г.Кониського. Драми різдвяного та великоднього циклу (драми-містерії). Поняття про драми-міраклі. «Олексій, Людина Божа». Інтермедії: час виникнення, походження та ідейно-естетичні функції. Дві інтермедії до драми Якуба Гаватовича. Розвиток теорії драми у XVIII ст. Значення інтермедії в історії української драми. Походження вертепної драми, його синкретичний характер. Історія вивчення вертепної драми. Іван Франко як дослідник вертепу. Вертеп і різдвяна драма: спорідненість і відмінність. Композиція вертепної драми. Образна система вертепної драми. Засоби творення образу запорожця. Сильові особливості вертепної драми, елементи бароко в ній.

Вступ до літературознавства: агіографічні містерії, агіографія, алегорія, акт, анонім, антитеза, апокрифічна література, Бароко, Бароко українське, Біблія, Богородиця, братські школи, великодні містерії, великодній діалог, декламація, дидактизм, дивактичний діалог, діалог, західноєвропейський середньовічний театр, емблема, епілог, євангеліє, житіє святого, ідеалізація, інтерлюдія, інтермедія, квадривіум, колегіум, комедія, комікотрагедія, легенда, літургійна драма, міраклі, містерія, мораліте, мораль, Никодимове євангеліє, новозаповітні містерії, панегірик, персоніфікація, пролог, прототип, риторика, різдвяний діалог, різдвяні містерії, силабічний вірш, «сім вільних мистецтв», старозаповітні містерії, тенденційність, трагедія, трагікомедія, тривіум, хор, шкільна драма.

Вступ до літературознавства: Бароко, бурлеск, діалог, етнографізм, індивідуалізація, інтермедія, інтерлюдія, іронія, комедія, мандрівні дяки, мандрівні сюжети, натуралістичність, національний колорит, низове бароко, побутовий конфлікт, поетика, реалізм, сатира, секуляризація, соціальний конфлікт, типізація, травестія, шкільна драма.

Вступ до літературознавства: агіографія, актуальність, алегорія, антитеза, дидактизм, діалог, жрець, закон «трьох єдностей», епілог, ідеалізація, ідол, ім'я-характеристика, іронія, історизм, історична драма, класицизм, класицистична драма, комедія, композиційна схема, монолог, новаторство, панегірик, поетика, полілог, прийняття християнства, пролог, риторика, сатира, силабічний вірш, теорія наслідування, трагедія, трагікомедія, хор, церковнослов'янські, шкільна драма, язичництво.

Тема 1.12. Література пізнього Бароко (друга половина XVII – середини XVIII ст.) Козацькі літописи. Ораторська проза та «ходіння». Історичні передумови та культурні традиції розвитку історіографічної літератури кінця XVII - першої половини XVIII ст. Формально-змістові особливості історіографічної прози. «Синопис» як тенденційна інтерпретація української історії. Поняття про козацькі літописи як самобутнє явище давньої української літератури. Літопис Самовидця: тематично-ідейний зміст, композиція. Тенденційний суспільний ідеал літописця. «Дії презильної битви Богдана Хмельницького, гетьмана Запорізького, з поляками» Григорія Граб'янки: джерела, композиція, особливості жанру як «барокового історичного роману» (Ю. Луценко). Образна система твору. «Сказання про війну козацьку з поляками...» Самійла Величка: особливості композиції, стилю.

Гуманістичний пафос літопису. Образ Богдана Хмельницького у козацьких літописах. «Історія русів» – вершинний твір барокової історіографії. «Історія русів» як підсумок розвитку барокової історіографії. «Странствованія» Василя Григоровича-Барського – нова версія жанру «ходженій». Розвиток традицій ораторсько-проповідницької літератури Георгієм Кониським, Паїсієм Величковським. «Народовіщаніє» як літературна пам'ятка, її внесок у розвиток книжної мови на народній основі.

Вступ до літературознавства: ампліфікація, алегорія, анонім, антитеза, атрибуція, Бароко, Бароко українське, белетристика, Берестейська церковна унія, гіпергероїзована історія, голосіння, гуманізм, деталізація, дидактизм, діаріуш, документальність, епіграма, ідеал, ідеалізація, історизм, історичні жанри, історіографічна література, історіософія, книга рукописна, козацькі літописи, компіляція, композиція, легенда, літопис, літописне оповідання, національно-визвольна війна 1648-1654 рр., окатоличення, полонізація, панегірик, риторика, риторичність, синопсис, секуляризація, сказання, тенденційність, універсал, хроніка.

Тема 1.13. Життя і творчість Григорія Сковороди.

Основні віхи життєвого шляху Григорія Сковороди. Філософські та суспільно-політичні погляди Григорія Сковороди. Особливості літературної постаті. Лірика Григорія Сковороди. Збірка «Сад божественних пісень» як канон індивідуальної христофанійної творчості. Апологія козацької вольності України («De Libertate»). Розвиток жанру байки у збірці «Байки Харківські», її учительна мудрість. Проза Григорія Сковороди, спектр її жанрів. Притчі «Вдячний Еродій» та «Убогий Жайворонок», трактат «Потоп зміїн». Роль і значення творчості Григорія Сковороди у розвитку української літератури та культури. Історія вивчення і дослідження літературної та філософської спадщини письменника.

Вступ до літературознавства: автобіографізм, антиурбаністичні мотиви, античність, антологія, асонансна рима, біблійні мотиви, версифікація, вільна (неповна, приблизна) рима, дактиль, динамізм, дисонансна рима, епіграф, жіноча рима, концепція сродної праці, леонівський вірш, ліризм, макрокосм, метафора, мікрокосм, моралізаторство, народнопоетичні образи, панегірик, пантеїзм, пейзажна лірика, перехресне римування, персоніфікація, пісня, послання, рефрен, сатира, силабічний вірш, складна рима, строфа, теорія самопізнання, традиція, фабула, філософська лірика, хорей, чоловіча рима.

Вступ до літературознавства: автобіографізм, алегоризм, антитетична система образів, античність, аполог, афористичність, байка, Біблія, дидактизм, діалог, Езоп, концепція сродної праці, макрокосм, метафоричність, мікрокосм, мішана байка, моралізаторство, мораль, параболічна мораль, прозова байка, раціональна (людська) байка, риторичність, теорія самопізнання, трактат, трактатна мораль, фабула, фабулярна мораль.

Змістовий модуль 2. Українська література перших десятиліть XIX ст. Творчість Тараса Шевченка.

Вступ до літературознавства: Український класицизм. Особливості функціонування українського класицизму в українській літературі. Заперечення складної системи естетичних ідеалів бароко, спорідненість із ренесансом, античністю. Основний естетичний ідеал класицизму – “краса” і “величне”. Раціоналізм, нормативність, строга регламентація мистецтва та літератури, установа вічних та непорушних правил і законів. Закон “трьох єдностей” у драматургії. Теорія трьох стилів, вимога ясності і чистоти, афористичності мови. Ієрархія жанрів: епопея, трагедія, дидактична поема, ода, байка, сатира. Жанри “низькі” і “високі”. Особливості українського класицизму, орієнтація переважно на “низькі” жанри (здебільшого в поезії). Хронологічні рамки українського класицизму, його найвидатніші представники (І.Котляревський, П.Гулак-Артемівський, Г.Квітка-Основ'яненко.).

Тема 2.1. Творчість Івана Котляревського і нова українська література. “Енеїда” І. Котляревського і “Пісня на Новий 1805-й год” як зразки жанрів і норми стилю української поезії 1810-30-х років. Розвиток жанру оди. Ранні наслідування “Пісні...” І.Котляревського. “Ода – малоросійський крест'янин” К.Пузини. Антикріпосницьке спрямування, вимога

рівності народу і панів перед законом, апелювання до Бога, вимога гуманного ставлення до селян. Творчий розвиток традицій І.Котляревського, спад бурлеску в мові твору.

Іван Котляревський (1769 – 1838). Творча біографія письменника, його світоглядні засади та участь у суспільному та культурному житті України. Робота над “Енеїдою”, особливості видання твору (1798 – 1842). Поняття “бурлеск” і “травестія”, поетика жанру бурлескно-травестійного твору у зв’язку з жанровими характеристиками “Енеїди” як бурлескно-травестійної поеми. Патріотизм, соціальна тенденційність, народність, оптимізм твору, художні засоби поеми. Природа сміху в “Енеїді”. Фольклоризм поеми як один із атрибутів художнього реформаторства І.Котляревського. Мовне багатство. Історико-літературне значення “Пісні на Новий 1805-й год пану нашому і батьку нашому князю Олексію Борисовичу Куракіну”. Моменти спільності з “Енеїдою”. І.Котляревський – зачинатель української драматургії першої половини ХІХ ст. Зв’язок драматургії Котляревського з традиціями української драматургії і театру. Особливості жанру “Наталки Полтавки” (1819). Характер драматичного конфлікту в творі, система образів-персонажів. Сценічне життя п’єси. Опера М.Лисенка “Наталка Полтавка” (1889). “Москаль-чарівник” (1819) – перший водевіль української драматургії першої половини ХІХ ст. Жанр, образи-персонажі. Морально-етичні та суспільно-політичні питання у водевілі.

Тема 2.2. Художній світ українського романтизму. Вступ до літературознавства: Романтизм як явище світового літературного процесу. Основні риси романтизму як художньої системи. Загострена увага до історії, культури, поетичної творчості народу як до системи народного мислення і світосприймання. Культивування національного елементу в темах і формах. Посилення історизму в літературі. Збагачення жанрової палітри, взаємопроникнення різних жанрів, жанровий синкретизм. Типологічна єдність українського романтизму з основними ідейно-художніми позиціями світової романтичної художньої системи. Національні особливості українського романтизму. Український романтизм як явище суверенне, обумовлене національним рухом, сформоване в силовому полі патріотичного піднесення. Участь українських романтиків у боротьбі за національне самовизначення, за утвердження основ художнього відтворення народного життя і національної історії.

Тема 2.2. Художній світ українського романтизму. Шляхи розвитку українського романтизму, його національно-народна природа і мистецька виразність. Тематично-стильові течії українського романтизму. «Українська школа» в польській літературі. Українська тематика у російській, австрійській, німецькій літературах. Константи художнього світу, жанрове розмаїття романтичної творчості, специфіка «олітературення» тем княжих і козацьких часів, спілкування з міфологією фольклорною течією. Л.Боровиковський – перший поет-романтик. Творча індивідуальність П.Білецького-Носенка. Здобутки романсової лірики: В.Забіла, М.Петренко, С.Писаревський, О.Афанасьєв-Чужбинський. Інші поети романтичної школи (О.Бодяньський, І.Срезневський). Образи українського минулого в поезії А.Метлинського, О.Корсуна, М.Маркевича. Специфіка світосприймання Амвросія Могили. Дії міногес українського письменства (М.Макаровський, П.Морачевський, М.Венгер). Школи романтиків (Харківська, Львівська й ін.).

Тема 2.3. Творчість М.Костомарова в контексті української літератури першої половини ХІХ століття. Збірки, коло мотивів, риси індивідуального стилю М.Костомарова як поета-романтика. Баладна творчість, писання на історичну тематику. Рецепція античності, антологійний жанр. Слов’янофільські, історіо- й натурфілософські мотиви творчості, її профетизм та ідеалізм. Патріотика образу України у творчості, проєкції інонаціональних змагань. Переспіви і переклади письменника. Історична белетристика М.Костомарова російською мовою. Пошуки у малій тат повістевій прозі. Антидеспотичний пафос «Черниговки», джерельність роману. Актуальність і новаторство драматургії («Переяславська ніч», «Сава Чалий»). Діяльність М.Костомарова як фольклориста, міфолога, літературного критика. Рецепція постаті у науковій і художній літературі.

Тема 2.4. Культурно-літературне відродження Західної України. Творчий шлях діячів «Руської трійці». Суспільно-історичні умови культурно-освітнього пробудження в Західній Україні. Діяльність «Руської трійці». Альманах «Русалка Дністровая». Історичні й естетичні концепції, художні знахідки західноукраїнських письменників. Започатування художньої прози краю, розширення міжнаціональних контактів національного письменства. Творчість Маркіяна Шашкевича, її патріотичні й соборницькі обертони, жанрова палітра. Оновлення «трійцею» жанрової системи романтизму (казка, веснянка тощо). Душпастирська робота й проповідницькі тексти письменника. Поезія Я.Головацького: фольклоризм, діалогічність (переробки й переклади). Балади, казка І.Вагилевича. Творчість М.Устияновича – четвертого у тріаді. Значення нової української літератури Галичини, Буковини й Закарпаття. О.Духнович – перший драматург Прикарпатської Русі, п'єси письменника-священника. Драматургія письменника.

Тема 2.5. Г.Ф.Квітка-Основ'яненко – перший класик української художньої прози. Г.Ф.Квітка і Просвітництво, сентименталізм, реалізм. Громадсько-культурна діяльність письменника. Новаторські риси літературної творчості Г.Квітки. Особливості змістоформи гумористично-сатиричних та сентиментально-реалістичних оповідань і повістей («Салдацький патрет», «Конотопська відьма» й ін., «Маруся»). Персоналія, особливості образотворення; конфлікти й міжнаціональні взаємини; етологічний характер текстів; образ Слобідської України й українців; наратор і наративи; особливості мови і стилю. Драматургія митця в контексті розвитку української драматургії пер. пол. – середини ХІХ ст., сценічна історія.

Тема 2.6. Т. Шевченко як лідер канону майстрів нової української літератури. Ідеалістичний світогляд митця й етапи його формування. Естетичні засади, культ Божистої Краси. Змагання та співдія муз: малярство і поезія. Періодизації творчості, її світова велич. Рання доба літературної діяльності, її відважний експериментальний характер. Феномен «Кобзаря». Новаторськи культивовані жанри, мотиви, образи й специфіка їх мистецької експлікації. Концепт сучасного як фатального вислуду минувшини. Спільне й відмінне поезії Т.Шевченка з лірикою й ліро-епікою тогочасних романтиків. Національно-народна естетика поета. Селянський і козацький світ як чільні предмети зображення. Драматична творчість Т.Шевченка. Поетика драми «Назар Стодоля», сценічна історія твору.

Лірика періоду «трьох літ», її герой (суб'єкт), оригінальні жанрові інваріанти. Скомплікованість архітекτονіки (епопея «Гайдамаки»). Діалог із митцями старшої генерації. Політична сатира. Самобутність поемного жанру. Антисамодержавний і антитоталітарний пафос «комедії» «Сон». Антиколоніалістський дискурс інвективи «Кавказ». Гуманістична наснага послання «І мертвим, і живим». «Холодний Яр» і «Великий льох» як підсумок історіософських розмислів митця. Кирило-мефодіївські інтенції поеми «Єретик». Світ психологічно-побутових поем, поглиблення образу жінки-матері. Еволюція образного мислення митця, синтез мистецтв. Міфотворчість і міфоруїнівництво Т.Шевченка, імагінативний тип творчості, профетичне візіонерство митця. Художній тестамент «Заповіт».

Життєвий подвиг митця-засланця. Цикл віршів «В казематі» як заспів невольницької творчості. Коло мотивів та ідей лірики й ліро-епосу Т.Шевченка. Казахська тема творчості. Новації в історичній темі. Морально-етичний пафос творчості («Москалева криниця» й ін.), апофеоз материнства, культ волі селянського народу. Гострота сатиричного письма, гіатус поетичної практики. Прозові твори як характерне явище Просвітництва й синтезу напрямів. Теми митця і мистецтва у повістях. «Щоденник» як автобіографічний та інтелектуальний документ. Епістолярій Т.Шевченка – ключ до розуміння духового світу митця.

Літературна творчість Т.Шевченка дорогою з заслання та на межі десятиліть. Тираноборчий пафос, історіософські інтенції лірики і поем. Уславлення борців та сміливців-бунтарів. Збагачення типології ліричних героїв поезії останніх років. Оригінальність жанрово-композиційних і стильових вирішень. Універсалізм звучання «Неофітів», «Марії», «Бували війни...» Поезія Т.Шевченка і Біблія. Філософський характер поетичних творів останнього періоду, їх ліричність і автобіографізм. Громадська й культурно-освітня

діяльність Т.Шевченка. «Буквар». Постать Т.Шевченка і сучасність. Значення спадщини генія, художня Шевченкіана. Наукове шевченкознавство та його осяги. Вшанування національного і вселюдського генія в Україні та світі.

Тема 2.7. Творчість Марка Вовчка. Марко Вовчок і літературний процес 60-х років. «Народні оповідання» як якісно нове явище в українській прозі. Антикріпосницьке ідейне спрямування творів, їх реалістична основа. Актуальність соціальної проблематики творів другої книги «Народних оповідань», їх художня досконалість. Новаторство в жанрі психологічної повісті («Три долі»). Злободенність ідейно-тематичного спрямування повісті «Інститутка». Життєва основа проблематики, вірність правді життя, активний захист поневоленого селянства, викриття антигуманної сутності кріпосництва. Своєрідність жанру, особливості композиції, галерея реалістичних образів, мова і стиль твору. Повість у літературному контексті. Звернення до історичної теми в повісті «Маруся», новаторство її художнього втілення. Повісті і романи російською мовою. Перекладацька діяльність письменниці. Марко Вовчок у критиці.

Тема 2.8. Соціально-реалістична проза Анатолія Свидницького. Життя, громадська фольклористична та літературна діяльність. Продовження традицій Тараса Шевченка в літературній творчості. Поетичні спроби, їх мотиви і образи, жанрово-стилістичні особливості. Фольклорно-етнографічні нариси, відбиття в них народного світогляду. Белетристичний виклад матеріалу. «Люборацькі» як перший зразок реалістичного соціального роману в українській прозі. Традиції і новаторство письменника в цьому жанрі. Система образів, прийоми їх типізації та індивідуалізації. Художнє дослідження характерних суспільних процесів на Поділлі в I половині XIX століття. Майстерність поєднання оповіді з розповіддю. Новаторство у застосуванні об'єктивної епічної манери. Особливості композиції твору. Роман Свидницького в літературному контексті. Оповідання і нариси останніх років, їх тематика і художня своєрідність. Місце письменника в історії літератури та критики.

Тема 2.9. Белетристика Олекси Стороженка: рух письменства від романтизму до реалізму. Життєтворчість письменника. Двомовність О.Стороженка, його перші підходи до української теми. Соціальні мотиви, міфологічний антураж, гумор і фантастика у його малій прозі. Цикл «З народних уст»: пошуки в жанрі оповідання, здобутки в царині міфопоетики. Образи козацтва й козаччини у прозі О.Стороженка, зв'язок часів («Прокіп Іванович»). Реалістичні твори на теми сучасної дійсності та їх критицизм («Вуси»). Ідея гідності «маленької людини» («Голка»). «Романтика жаху»: «Марко Проклятий». Історія твору, його умовність і символічність. Місце творчості митця в українському літературному процесі.

Тема 2.10. Творчість Степана Руданського. Життя, громадська і літературна діяльність. Рання творчість. Мотиви і образи балад. Громадянська лірика петербурзьких років. Антикріпосницький пафос поезії. Оригінальне переосмислення мотивів і образів української народної сатири і гумору. Особливості художньої манери Руданського. Образ ліричного героя гумористичних співомовок. Пошуки у жанрі епічної історичної поеми.

Тема 2.11. Ідейно-художній світ творчості П.Куліша. Життя і багатогранна творча та громадсько-культурна діяльність П.Куліша як мислителя-етнопедагога й європеїзатора. Своєрідність і суперечності світогляду. Участь у Кирило-Мефодіївському братстві; заслання; державна служба у Варшаві; мандри письменника і хутірське життя. Початки поетичної творчості: намагання в душі народних дум і ранніх поем Т.Шевченка відтворити історію України. Самобутність «живої, поетичної» (Д.Чижевський) збірки «Досвітки». Її структура, лейтмотиви, історичні й естетичні концепти, ідеал рівності всіх, образ співця. Фольклоризм лірики й поем митця. Профетизм і міфопоетика «Великих проводів». Неоднозначність поцінування збірки. Популяризація вистражданих суспільних поглядів у збірках «Хуторна поезія» і «Дзвін». Естетична програма автора, тема поета і поезії. Царєфільські настрої, осуд руйнівності козаччини проєкції культурництва митця. Протиставлення хутора місту, оновлення інтимної лірики «пізнього» Куліша, широке коло мотивів. «Маруся Богуславка»

як намагання синтезувати з усіх конфесій єдиного Бога. П.Куліш і Біблія. Збагачення української літератури «заєсманською» поетикою Заходу і Сходу. Особливості прози 40-поч. 60-х рр. як етологічного зліпку дійсності України – ідилічного («Орися», «Дівоче серце»), історичного правдошукацького («Мартин Гак»), «археографічно-вальтерскоттівського» («Михайло Чарнишенко»). Поліаспектність хронікального роману «Чорна рада»: використання козацьких літописів XVIII століття та фольклорних джерел, специфіка відтворення історичних подій 1663 року. Гострі суспільні противенства, ідеологічні герої роману. Хронотопіка твору, його психологічні типи, образ українського Єрусалиму-Києва. Про- й антимосковська риторика, засторога проти кремлівського експансіонізму, героїчно-оптимістична тональність фіналу. Поетика драматургії П.Куліша, спектр жанрів і галерея героїв. Цінний епістолярій митця. Піонерна творча (оригінальна і перекладацька) діяльність, внесок Куліша в літературознавство і літературну критику. Великість просвітника-будителя. Складна доля його спадщини.

Тема 2.12. Леонід Глібов у контексті українського романтизму 40 – 60 років. Життя, педагогічна, громадська та видавнича діяльність. Просвітительський характер культурно-освітньої праці. Байки Л.Глібова, їх генетичний зв'язок з творчістю попередніх байкарів, з традицією розвитку цього жанру в українській і російській літературах. Просвітницько-реалістичні первні та національно-народний характер байок 40 – 60-х років. Проблематика і художня своєрідність байок 80 – 90-х років. Сатиричний, іронічний елемент творчості. Російсько- й україномовні ліричні поезії, їх мотиви і образи, елегійно-романсовий характер. Новаторська дитяча творчість. Праця у драматичних і прозових жанрах, історичній нарисистиці. Л.Глібов-рецензент і фейлетоніст. Значення спадщини письменника.

Тема 2.13. Творчість Юрія Федьковича. Життя і творчість Ю.Федьковича: основні періоди й події, вплив Т.Шевченка на творчість поета. Художній світ поезії, коло жанрів, поєднання романтизму й реалізму. Тема поета й поезії, образ Т.Шевченка. Гуманізм літературної молитви письменника. Змалювання визвольного руху та уславлених його ватажків Л.Кобилиці й О.Довбуша. Новаторські проєкції трагізму долі жовніра у цісарській армії у віршах і поемах митця. Патріотичні громадянські мотиви творця національних гімнів («Страж на Русі»), соборника. Культ Великої України, критика асиміляторів і ворогів українств, всіх душителів свободи. Південнослов'янська тема віршової епіки. Новаторство збірки «Дикі думи». Образ Гуцульщини та ройового життя горян за законами серця у прозі («Люба-згуба»). Ідеї побратимства вояків, людей доброї волі («Три як рідні брати»). Специфіка жанру казки й оповідання в опрацюванні письменника. Оригінальна і перекладна драматургія митця. Ю.Федькович і український фольклор, західноєвропейська література. Ю.Федькович у наукових розвідках і художніх творах.

Змістовий модуль 3. Українська література II половини XIX ст.

Вступ до літературознавства: *Основні етапи розвитку літературознавчої думки.*

Формування системи естетичних канонів.

Міфологічна школа літературознавства (Й. Гердер, М. Максимович, П. Куліш, М. Костомаров). Погляд на літературу і фольклор як на втілення душі народу.

Культурно-історична та порівняльно-історична школи літературознавства. „Раса – середовище – момент” як основні фактори розвитку літератури І. Тена. Літературознавчі ідеї М. Дашкевича, П. Житецького, М. Драгоманова, І. Франка.

Психолінгвістична теорія О. Потебні: концепція зовнішньої та внутрішньої форми, теорія аналогії між виникненням слова і виникненням поетичного образу, сприймання твору – зворотний процес його творення.

Основні літературознавчі школи кінця XIX – початку XX ст. Філософія інтуїтивізму (А. Бергсон, Б. Кроче) і літературознавство. Теорія психоаналізу З. Фрейда і проблеми художньої творчості. Основні ідеї естетики екзистенціалізму. Російська школа формалізму (ОПОЯЗ) як основа структуралізму. Празький лінгвістичний гурток, французький

структуралізм. Школа герменевтики, ідея розуміння Г. -Г. Гадамера. Феноменологія, ідеї Р. Інгардена. Рецептивна естетика (В. Ізер, Г. Р. Яусс).

Літературний напрям, стиль

Реалізм. Характеристика. Різновиди українського реалізму. Поняття «критичний» реалізм, теорія наукового реалізму Івана Франка. Натуралізм.

Літературна генерика

Прозові жанри: роман і його різновиди; малі та середні епічні жанри, їх різновиди.

Драматичні жанри: жанрова своєрідність драматургії II половини XIX ст.

Тема 3.1. Літературний рух 70 – 90 років XIX століття. Суспільно-історичні й загальномістецькі передумови розвитку літератури другої половини XIX століття на Наддніпрянщині й у Західній Україні. Розвиток культури й освіти на Україні. Політичні партії, їх діяльність і чільні діячі, партійні видання та художня література. Теоретична й літературно-критична думка як маркери й кресленики розвитку літератури 70 – 90 років: Літературна полеміка кінця XIX ст. із проблем розвитку української літератури (концепти М. Драгоманова, І. Нечуя-Левицького, І. Франка, І. Білика, виступ П. Грабовського). Ідеї громадського служіння літератури, взаємини з російським письменством, проблеми національно-народної виразності мистецтва слова, визнання пріоритетів реалізму, продуктивність жанрових форм і питання мови та їх обговорення у перебігу дискусії. Шляхи розвитку художньої прози, поезії, драматургії й театру.

Тема 3.2. Здобутки художньої прози. Іван Нечуй-Левицький. Особливості світогляду, суспільно-політичні погляди, громадська, педагогічна й наукова діяльність. Початки літературної творчості, роль традицій і інноваційні елементи письменника. Творчі пошуки письменника у жанрі малої прози, її демократичність і гуманізм. Риси індивідуального стилю митця. Селянська тематика у творчості письменника. Критичний пафос моделювання дійсності у повістях «Микола Джеря», «Бурлачка». Етологічне письмо повісті «Кайдашева сім'я», специфіка опрацювання синдрому кайдашизму. Твори письменника з життя священнослужителів: вияви симпатії й антипатії автора. «Ідеологічні» романи і повісті І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції: «Хмари». Історична тематика у прозовому доробку автора, специфіка висвітлення образів І. Виговського і Є. Вишневецького у романах «Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський». Художній світ драматургії письменника: конфлікти і характери. Науково-популярні видання, публіцистичні й літературно-критичні статті літератора та їх значення. Історія вивчення творчості І. Нечуя-Левицького. Місце спадщини І. Нечуя-Левицького в історії літератури.

Тема 3.3. Життєвий і творчий шлях Панаса Мирного. Життєпис і творчість письменника. Україна як лейтмотив творчості Панаса Мирного. Мала епічна форма у творчості: саморух від оповідання до новели. Актуальність проблематики, громадянське звучання, психологізм оповідань. Суспільне розшарування у повісті «Лихі люди», «нові люди» повісті. Засоби психологічного зображення персонажів, майстерність художніх деталей. Романтичні мотиви в реалістичному дискурсі. Художня парадигма романного жанру: епопея «Хіба ревуть воли, як ясла повні?». Історія створення, джерела, проблематика твору. Образи, їх ідейне навантаження, засоби індивідуалізації, соціальне і психологічне вмотивування вчинків. Особливості композиції роману і мова твору. Жіноча тема прози: збагачення традицій попередників. Тематика, ідейна соціальна спрямованість роману «Повія». Поетична спадщина Панаса Мирного, внесок в українську драматургію. Рецепція митця літературознавчою наукою та літературною критикою.

Тема 3.4. Творчість Бориса Грінченка й розвій української літератури другої половини XIX століття. Єдність життя і творчості митця. Б. Грінченко як всебічно обдарований письменник-самоук і вчений. Особливості світогляду, участь у «Братстві тарасівців». Лірика, збірки поета. Характер риторики, публіцистичний дискурс віршів, коло мотивів та ідей. Поетика повістей та оповідань. Місія інтелігенції як чільний предмет художнього малювання. Специфіка моделювання нових явищ і процесів народного життя України, наслідки русифікації. Екзистенціальна й ідеологічна проблематика повістей

«Сонячний промінь», «На розпутті». Глибина висвітлення драматичного розколу селянської нації, суспільні протиріччя й колізії місто-село. Характерокреативні вирішення повістей «Під тихими вербами», «Серед темної ночі». Вияв екзистенціального світобачення у жанрах малої епічної форми («Хата», «Дзвоник», «Сама-самісінька», «Серед чужих людей»). Здобутки митця у жанрі драми. Переклади письменника. Літературно-критичні й театрознавчі виступи, публіцистичні нариси. Видавнича діяльність, етнографічний і словникарський ужинок.

Тема 3.5. Розвиток драматургії в українській літературі в 70-х роках: М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий. Розвиток українського театру в 70 – 90-х роках ХІХ ст. Діяльність професійного театру на західноукраїнських землях. Створення М.Кропивницьким театру корифеїв, його ансамблевість. Боротьба з урядово-адміністративними заборонами в Наддніпрянській Україні, шляхи долання репертуарного голоду (поповнення репертуару, сценічні переробки й інсценізації). Традиції попередників, зосібна Т.Шевченка, М.Костомарова, П.Куліша. Роль родини Тобілевичів, Марії Заньковецької у розвитку театру. Причини розпаду труп, ширення «драморобів». Культивування жанрів соціальної (побутової) драми: «Лимерівна», «Перемудрив», «Згуба» Панаса Мирного, «На Кожум'яках» І.Нечуя-Левицького, п'єси Б.Грінченка, М.Кропивницького, І.Франка, О.Пчілки та ін. Жанр соціально-психологічної драми і комедії у творчості І.Карпенка-Карого, М.Старицького, М.Кропивницького, та ін. Функціонування жанрів історичної драми і трагедії обабіч кордону. Особливості драматичного показу буяння козацької стихії у драматургії кінця ХІХ ст. Інші види драматичного мистецтва (оперета, водевіль, «дивоглядія» С.Руданського тощо). Народний театр М.Старицького, М.Кропивницького, І.Карпенка-Карого – прикметне явище культурно-громадського життя. Театр корифеїв як оформлювач нації, явище європейського масштабу.

Марко Кропивницький та український театр корифеїв. Драматургія письменника раннього періоду. Творчість Марка Кропивницького 80- 90-х років. Драматургія письменника початку ХХ століття. Значення творчості Марка Кропивницького.

Життєвий і творчий шлях І. Карпенка-Карого. Діяльність І.Карпенка-Карого на Херсонщині. Жанрове й тематичне розмаїття драматургії І.Карпенка-Карого. Соціально-побутові й соціально-психологічні п'єси письменника. Жанр комедії в творчості І.Карпенка-Карого. Історичні п'єси письменника. Значення творчості Івана Карпенка-Карого.

Тема 3.6. Життя і творчість Михайла Старицького в літературному контексті доби.

Родовід, біографія, кристалізація світогляду, громадський темперамент письменника. Його творчість в контексті української літератури. М.Старицький як жертвний організатор професійного театру. Внесок митця у розвиток українського письменства, зокрема і для театру (лірика й поеми; белетристика; драми з життя народу та його взаємин із інтелігенцією, історичні; переклади). Розвиток традицій і дикції Т.Шевченка у ліриці Старицького. Лейтмотиви реалістичної поезії на теми української дійсності. Історизм поета (балада «Гетьман», поема «Morituri»). Художній світ драматургії М.Старицького. Оригінальні драми з народного життя, їх конфлікти і характери. Проблема служіння інтелігенції народові у драмі «Не судилось», її критичний пафос. драма. Поетизація героїки визвольної боротьби та її ватажків, легендарних і реальних постатей минулого («Маруся Богуславка», «Остання ніч» і ін.). Оповідання і повісті на теми історії й авторської доби. Київський текст прози. Велика проза М.Старицького: епопея про Б.Хмельницького, заборонені в СРСР діалогія «Молодість Мазепи» «Руїна». Тема козацько-татарського і турецького історичного союзнництва, боротьби за владу в цих романах. Інсценізація прозових творів російських, польських та австрійських авторів. Зв'язки з фольклором і міфологією творчості М.Старицького, її значення.

Поезія і проза М. Старицького. Мотиви та образи лірики М.Старицького. Ліро-епічні зразки в доробку письменника. Огляд історичних романів та повістей Михайла Старицького. Інші прозові твори письменника. Значення доробку М.Старицького.

Тема 3.7. Реалістично-«народницька» поезія останньої третини ХІХ ст.: Я.Щоголів, О.Кониський, І.Манжура, П.Грабовський. Творчі індивідуальності чільних митців старшої і молодшої генерацій. Спільність естетичних гасел і спорідненість ідеостилів. Неповторність письма. Яків Щоголів як «запізнілий» романтики і передмодерніст. Теоретичні «довічні» засади та їх реалізація у збірках «Ворскло», «Слобожанщина» й віршах поза збірками. Критицизм поета щодо аберацій соціальної дійсності Росії, козакофільство й драми народного життя провідні мотиви творчості. Нові нюанси «ремеслових» віршів. Осяги пейзажної лірики. Міфолофорна стихія ліро-епічних писань. Значущий внесок поета у розбудову культури слова. Дві збірки Олександра Кониського-письменника-діяча й речника гуманного націоналізму. Українофільське спрямування віршів, художня Шевченкіана. Патріотика себевияву («Моє бажання»), програмність творчості. Образ України й української родини та їх суспільне значення. Відкидання ліричним героєм пут невольництва, антисамодержавна спрямованість. Цикли О.Кониського, його камерна лірика. Комплексність творчості: доповнення лірики оповіданнями про буття народу й повістями-хроніками митця, громадсько-культурною працею. Безталанна доля Івана Манжури. Естетичні позиції. Збірка «Степові думи та співи»: образ часу, буття народу і покоління демократичної інтелігенції. Автобіографізм лірика, хист до філософування. Мальовничість і національна виразність крайобразу України. Медитативна лірика, елегії, веснянки, портретні й альбомні вірші, поемно-казковий жанр творчості. Історизм і фольклорність балади «Ренегат». Збірка «Над Дніпром»: історіософські акорди, поезія народних свят і традиційних занять українців. Поезії поза збірками (гумор, сатиричні інтенції тощо). Фольклор у житті, творчості І.Манжури. Лірика й ліро-епіка поета-засланця Павла Грабовського. Художній світ, демократичні герої, гуманізм збірки «Пролісок». Наскрізна тема Батьківщини та боротьби за її кращу долю («З Півночі»). Галерея адресатів і персонажів, етична краса почуттів («До Н.К.С.»). Громадські й інонаціональні (життя бурятів, туркменів, якутів, польських учасників антисамодержавних змагань) мотиви, особливості їх художньої реалізації. Стиль поета. Творчий подвиг П.Грабовського-перекладача.

Тема 3.8. І.Я. Франко – новатор української лірики, ліро-епіки й віршової епіки. Життєпис, світоглядний прогрес митця. Еволюційний саморозвиток І.Франка-поета від Джеджалика до українського Мойсея. Поетична оригінальна творчість І.Франка в діахронному й статистичному вимірі. Рання поезія. Дві редакції збірки «З вершин і низин». Новаторство композиції, програмне звучання текстів («Гімн», «Каменярі»). Ідейно-естетичне оновлення відомих форм («Веснянки», «Оси», «Сонети», сапфічна строфа тощо), державна й соборницька ідеї проскрибованого в СРСР цикла «Україна». Камерні мотиви, емоції суму, скорботи. «Відфольклорна» поетика, багатство жанрів, стильове розмаїття. Актуальність тематики, ідейна глибина, новаторство поетичної форми збірок І.Франка «Зів'яле листя» (оставини появи; композиція; самотність мотивів), «Мій Ізмарagd» (особливості рецепції давнього письменства; емігрантський цикл), «Із днів журби» (сцієнтифічні мотиви, гуманізм), «Semper tūo» (естетичний та історичний темарій; автобіографізм психодрами), «Вірші на громадські теми» тощо. «Січовий» твір І.Франка. Циклізація лірики та її принципи, віршова ліро-епіка митця (притчі, балади, легенди тощо). Останні збірки, поезія поза збірками, зокрема доби І Світової війни, та її тестаментарний характер («А ми з чим?»). Поемний жанр у творчості І.Франка. Різновиди жанру в діахроному зрізі: сатиричні; суспільно-побутові («Панські жарти»), історичні («На Святоюрській горі») й історіософські («Мойсей»), філософські («Смерть Каїна», «Похорон», «Іван Вишенський») поеми, поемі-казки не лише для дітей. Безконкурентність поетичної спадщини митця у післяшевченківську добу. Життя його етапної поезії в інших мистецтвах.

Тема 3.9. Оригінальність драматургії І.Франка. Погляди письменника на роль і завдання театру, тогочасну театральну «мізерію». Суспільна актуальність, етична й розмаїта естетична концепція п'єс. «Украдене щастя» як канон жанру європейської народної драми ХІХ ст.: джерела, глибока психологія конфлікту, абсолютна сценічність. Серйозна комедія «Учитель». Романтична драма «Сон князя Святослава»: пригодницький елемент, ідеал

єдності Русі-України, образна система твору. Патріотичний етюд «Великі роковини». Віршова одноактівка «Кам'яна душа»: образ Гуцульщини та її мешканців. Здобутки в малих жанрах («Будка ч.27»).

Тема 3.10. Мала проза І.Франка. Масштабний творчий замисел у душі Е.Золя: перші прозові «галицькі образки». Натуралізм оповідання «Лесишина челядь». Цикл «Борислав» і вияви аналітичний реалізм у показу народної дійсності. алегоризм («На роботі»), персональний світ та особливості його малювання. Специфіка творів на сільську тематику в радикальному дусі («Сам собі винен», «Історія одного кожуха»). Символічність трагізму хлібороба, який так і не дочекався свого вільного хліба («Панщизняний хліб») Діти й школа у художньому моделюванні автора («Під оборогом», «Грицева шкільна наука» й ін.). Теми життя інтелігенції, чиновництва й шляхти у світлі «мікроскопізму» І.Франка («Вільгельм Телль», «На дні»). Жанр нарису («У кузні»). Вершинна творчість «пізнього» І.Франка: модерний характер «Сойчиного крила», релігійне забарвлення «гуцульських» оповідань «Терен у нозі» і ін.

Тема 3.11. Повісті й романи І.Франка. На нових шляхах творчості повість «Петрії і Довбушуки». Творча своєрідність роману «Борислав сміється» як спроби «репортажу» з авансцени класових баталій. Дві редакції повісті доглибного авторського психологізму «Voа constrictor» – ентропії індивідуума у псевдоцивілізаційному світі. Символічна тональність назви, рівні художнього аналізу психопатології людини, засоби умовності (окейричні образи). Епіка нового типу: піднесення єдності громади («Захар Беркут»), поетика новітнього суспільного «роману виховання» («Лель і Полель»), життя поліетнічної Галичини («Не спитавши броду»). Утопійний і антиутопійний дискурс роману «Великий шум». Незмірне збагачення детективної фабули у повісті «Основи суспільності» та у романі «Перехресні стежки».

Змістовий модуль 4. Українська література на межі XIX та XX століть.

Вступ до літературознавства: теоретичні аспекти:

1. Літературний процес. Критерії періодизації літературної епохи. Складові епохи. Літературні та поза літературні детермінанти. Традиції і новаторство. Художні системи (літературні стилі). Стель як термін. Ідіостиль. Стель письменника. Напрямы, течія. Літературна школа.
2. Модернізм. Етапи модернізму. Літературні течії модернізму: імпресіонізм, символізм, експресіонізм, неоромантизм, неореалізм. своєрідність українського модернізму, співвідношення: модернізм і декаденс, модернізм і авангардизм.
3. Художня суб'єктивність. Прийом «потокy свідомості» як характерний для модерністської прози. Прийом монтажу.

Тема 4.1. Літературний процес кінця XIX – початку XX століття (загальний огляд). Розвій українського модернізму. Літературні течії. Особливості літературно-мистецького життя України на межі XIX – XX століть. Стан українських культури, книговидавання в умовах самодержавних заборон. Періодичні видання, альманахи та збірники. Два покоління в українській літературі рубежу століть. Ідейно-естетичні позиції «батьків» і «дітей». Аналітика І. Франка літературної ситуації (статті «З останніх десятиліть XIX віку», «Старе й нове в сучасній українській літературі»). Нові тенденції в українській літературі кінця XIX – початку XX століття: відхід від етнографічно-побутового письма, філософічність, європеїзація, психологізм. Український модернізм: визначальні риси, течії, центри. Теоретично-практичні відозви М.Вороного, М.Коцюбинського й М.Чернявського щодо модернізації літературного праксису. Дискусія довкола питань модернізму (Г.Хоткевич, С.Євремов, Леся Українка). Газета «Рада» й журнал «Українська хата» – виразники тенденцій і шляхів розвитку української літератури.

Тема 4.2. Михайло Коцюбинський: перебіг життя і творчості. Життєвий шлях, світоглядне становлення письменника, його естетичні засади оновлення рідного письменства. Творчість М.Коцюбинського у XIX і XX ст.: спільне й відмінне. Еволюція від

народницького реалізму до імпресіоністського психологізму як мистецтва правди. Казка «Хо»: творчий експеримент, людинознавча студія і програма «тарасівців». Глибина внутрішніх конфліктів у малій прозі 1901 – 1913 рр. («Цвіт яблуні», «Intermezzo», «Що записано в книгу життя», ін. твори). «Географічне» розширення кола тем української прози. Образ людини у творчості. Кримськотатарський цикл М.Коцюбинського: боротьба старого з новим, – утвердження непереможної сили почуттів («На камені»). Конфлікт високого духу і сірої буденності. Філософське звучання, Гуцульщина як текст: «Тіні забутих предків» М.Коцюбинського. Дифузія язичництва і християнству у повісті. «Fata morgana»: творча історія, особливості проблематики, образотворення, стилю, імпресіонізм як спосіб відтворення влади ілюзій у дійсності. Майстерність у розкритті психології натовпу. Шедеври пізньої малої прози митця. М.Коцюбинський як літературний критик. Епістолярій письменника.

Тема 4.3. Ольга Кобилянська. Огляд життя і творчості. Життєпис «буковинської орлиці», її світоглядні переконання й естетичні погляди. Місце О.Кобилянської в розвої модернізму української літератури. Рання проза, впливи німецької літератури. Творча самотність повістей «Людина» і «Царівна». Новели О.Кобилянської «Impromptu phantasie», «Valse melancolique», «Природа» – пориви *ins Blau*. Екологія природи й екологія душі: «Битва». Проблематика інтелігенції і народу у психологічних повістях «Ніоба», «За ситуаціями», «Через кладку». Творча історія повісті «Земля». Земля як головний персонаж і джерело конфлікту твору, її вплив на долю телуричних й ателуричних персонажів. Поезії в прозі, оповідання «Думи старика». Повість О.Кобилянської «В неділю рано зілля копала...» як вияв модерного опрацювання фольклорно-літературної теми. Надособистісні причини душевної роздвоєності Гриця. Новаторство образу Тетяни-Туркині. І Світова війна у художньому моделюванні письменниці. Апостольська місія національної інтелігенції: роман «Апостол черні». «Щоденники», листи О.Кобилянської як «нового сонця» (М.Євшан) нашої літератури. Постать письменниці у художній літературі.

Тема 4.4. Творчість Архипа Тесленка. Драматична доля письменника. А.Тесленко-прозаїк. Традиції класичного реалізму у відтворенні народної дійсності (оповідання «Хуторяночка», «За пашпортом»). Трагедійне звучання оповідання «Школяр». Некрофілійні мотиви творчості. Соціально-психологічна повість «Страчене життя» як твір про міру й необхідність інтелігентності у житті.

Тема 4.5. Творчість Степана Васильченка (Панасенка). Біографія митця-педагога. Степан Васильченко – прозаїк, поет і драматург. Проблематика творчості та народне життя як її осердя (Мужицька арифметика», «На чужину», «На хуторі»). Ефективність образного письма: «Чайка», «Осінні новели». Теми культури й освіти у творчості, персонифікація епіки («Над Россю»). Гумор як прикмета хисту творів про дітей і школу («Свекор», «Басурмен», «Циганка»). Повість «Талант»: типологія, образи, особливості поетики. Україно-російські стосунки у дзеркалі прози («Крамольна ніч», «Ось і Ась»). Творчість «радянського» періоду та причини її відносно невдачі.

Тема 4.6. Творчість Василя Стефаника. Своєрідність особистості Стефаника як політика й письменника-новатора. Вибір літературного шляху, пошук і віднайдення власної художньої манери, ставлення до європейського модернізму й синхронний із західноєвропейським розвиток експресіонізму митцем. Два періоди творчості В.Стефаника. Новелістика I періоду (1897 – 1901): партійна радикальна спрямованість, майстерність психологізму, поєднання традиції й інноваційні художні вирішення. Програмний жанр поезій у прозі. Філософська глибина проблематики життя і смерті, духовності й знедуховлення людини («Камінний хрест», «Палій», «Новина»). Неофольклоризм, ліризм оповідання «Давня мелодія». Новелістика В.Стефаника II періоду творчості (1916 – 1936), її оновлення національно-патріотичною тематикою («Дід Гриць», «Марія», «Сини»). Експресіоністські коди письма прозаїка, полісемантичність образу землі. Еволюція зображення національно-визвольного резистансу соборної й Західної України. Твори 1926 – 1933 років про життя України під польською владою («Гріх», «Мати», «Дурні баби»). Сміслові доміанти стилю

Стефаника, його листування. Внесок митця у світову літературу. Постать письменника у художній літературі.

Тема 4.7. Художня проза Марка Черемшини (Івана Семанюка) та Леся Мартовича. Тріумвірат талантів, місце І.Семанюка й Л.Мартовича у «Покутській трійці», індивідуальні внески у літературу. Особливості й своєрідність підходу Марка Черемшини до життя гуцулів на межі століть («Святий Миколай у гарті», «Чічка», «Злодія зловили», «Туга»). Марко Черемшина й австрійський сецесіонізм. Стиль «ліричного квітування» (М.Зеров) і драматичного вислову митця: «Карби». Антимілітаристське спрямування циклу «Село за війни», засоби трагізму. Специфіка олітературнення морально-побутових проблем у циклі «Парасочка». Майстерність характеротворення («Парасочка»), гендерні відтворення взаємин між статями («Козак», «Інвалідка», «За мачуху молоденьку», «Марічку голова болить»). Особливості поезики. Національно-патріотичні сенси творчості («Писанки» й ін. твори). Народне життя у моделюванні Л.Мартовича («Нечитальник», «Лумера», «Чічка», «Більмо» й ін.), гумористичні й сатиричні обертони, конфлікти дійсності й галицькі типажі. Алегоризм і засоби умовності оповідання «Винайдений рукопис про Руський край». Суд і цісарські вибори у прозі Л.Мартовича, тема пробудженої («Хитрий Панько») й оспалого («Квіт на п'ятку») свідомості простолюду й особливості її художньої реалізації. Алегоричність і гострота етнопедагогічного критицизму оповідання «Стрибожий дарунок». Містечкова дійсність у малій прозі Л.Мартовича («Булка», «Прощальний вечір»). Повість «Забобон»: особливості поезики жанру, образу творення, стилю.

Тема 4.8. Проза Михайла Яцкова. М.Яцків – обдарований український новеліст і повістяр. Сугестивна природа новелістики митця. Результативність культивування жанру психологічної новели. Збірки «В царстві сатани», «Душі кланяються», «Казка про перстень», «Чорні крила». Багатство художньої палітри новел, оповідань і новелеток письменника. Функціонування у творчості символістської повісті («Огні горять», «Блискавиці», «Танець тіней»).

Тема 4.9. Багатогранність творчості Гната Хоткевича. Мистецька постать, різногранність хисту письменника, композитора й музики-віртуоза, режисера й мистецтвознавця. Естетичні позиції літератора й критика. Особливості його «Гуцульських образків» і «Гірських акварелей». Жанрова й тематично-стильова палітра прози. Особливості драматургії.

Тема 4.10. Поезія Володимира Самійленка. Володимир Самійленко – поет-лірик і сатирик, автор різнорідних поем, прозаїк і фейлетоніст, перекладач, драматург, філолог. Життєвий і творчий шлях «судомо» і в екзилі. Гумористичні й сатиричні вірші поета («Ельдорадо», «Пісня про віщого Василя», «На печі», «Патріота Іван»). Мотиви, багатство формальних засобів («куплетність», фігура «відлунювання» тощо). Гротеск як ознака поезики. Антицаристські й антибільшовицькі обертони творчості, тема українсько-російських взаємин (вірші доби російської й національної революцій, поема «Гея»). Оновлення «світових» мотивів, ліричні одяги («Вечірня пісня»), мотиви культури та її діячів.

Тема 4.11. Поети «Української хати». Микола Вороний і Грицько Чупринка та розвиток українського модернізму. Микола Вороний, Грицько Чупринка і журнал «Українська хата»: причини й результат співробітництва. Поезія Миколи Вороного: коло мотивів, обмін полемічними посланнями з І.Франком. Європеїзм творчості, класичні її форми. Особливості поезики лірики й ліро-епіки митця. Актуальність і своєрідність опрацювання теми «євшан-зілля» М.Вороного. Еволюція образу України у творчості. Доля Грицька Чупринки та його поезія. Збірки й сенси творчості, рафінованість письма. Козацька тема («Байда»), світ природи й культури у творчості. Спільне й відмінне з М.Вороним-ліриком, «хатянами» й «молодомузцями».

Тема 4.12. Поети угруповання «Молода Муза» Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий, С.Чарнецький, О.Луцький як суверенні особистості й творчі однодумці. Поява угруповання як інспірація українського модернізму. Хронологія існування, склад і естетична платформа групи («Маніфест «Молодої музи» О.Луцького та

його критика І.Франка). «Молода Муза» в контексті покоління «Молодої Європи». Художньо-естетичні та філософські підвалини творчості чільних митців, «ножиці» між теорією і художньою практикою. Особливості поетики «фірмових» збірок митців початку віку, синтез мистецтв у них, багатство інтертекстуальності. Індивідуальна «дикція», творчі осяги «молодомузців», Україна як підмет творчості Б.Лепкого, П.Карманського, В.Пачовського, С.Чарнецького й ін. Оновлення світових мотивів Й.Гете та інших авторів. Життя їх творів в інших мистецтвах.

Тема 4.13. Леся Українка: драма і велич життя та здобутки творчості. Драматизм і велич життєвого і творчого шляху Лесі Українки. Грані творчої особистості, вітогляд і естетичні переконання, періодизації художньої спадщини мисткині (М. Зерова, О.Бабишкіна і В.Курашової). Лірика Лесі Українки: коло мотивів, образ неоромантичної ліричної героїні, еволюція авторки. Утвердження високої місії поета й поезії («Давня казка», вірші «Слово, чому ти не твердая криця...», «Поет під час облоги»). Творча лабораторія поетеси у вірші «Як я люблю оці години праці...» і «Legende des siecles». Утвердження культу волі, мужності, здатності до самопожертви у поезіях Лесі Українки «Contra spem spero!», «Мріє, не зрадь». Історіософська, атріотична («І ти колись боролась, мов Ізраель...», «Дим») і філософська («Напис в руїні») лірика Особливості пейзажної лірики. Поетичні замальовки рідного краю, марини (цикли «Подорож до моря», «Кримські спогади»). Інтимна лірика Лесі Українки: адресати, ліро-драматизм, інші особливості поетики. Жанр поезії в прозі («Хотіла б я тебе, мов плющ обняти...», «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами...»). Інонаціональні мотиви і «світові» образи, їх ідейно-естетичне оновлення. Поєми Лесі Українки, еволюція від «Русалки» до «Віли-посестри» й «Ізольди Білорукої». Оригінальна й перекладна творчість як подвиг. Драматургія Лесі Українки. Жанрово-тематичне розмаїття, особливості поетики. Драма нового типу «Блакитна троянда». Біблійні мотиви й образи, інноваційність трилогії драматичних поем поч. 1900-х рр., етюд «На полі крові» Драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня». Конфлікт високої мрії і сірої буденності. Національно-патріотична проблематика драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня» (два світи – два погляди на свободу, контрастність історичної Московщини й козацької України, драма подружжя). Трагедія непочутого пророцтва і велич пророкиці у драмі Лесі Українки «Кассандра». Образ головної героїні. Світові сюжети поетичного театру. «Камінний господар»: новаторство потрактування образу Дон-Жуана драматургом-жіноцю. Античність у творчості письменниці («Руфін і Прісцилла», «Адвокат Мартіан», «Оргія») та її проєкції у сучасність. Проза та літературознавство, фольклористика Лесі Українки, її епістолярій. Образ письменниці у літературі.

Тема 4.14. Творча індивідуальність Володимира Винниченка. Складний життєвий шлях В.Винниченка. Синхронність творчої праці у прозі та драматургії, тяглість і репертуарність творчості митця для театру. Драматургія В.Винниченка: експериментальний характер, гострота проблематики, особливості стилю. «Між двох сил» як художній документ трагедії України крізь призму драм особистості та катованої ворогами нації. Драма В.Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» – етичний максималізм у ствердженні ідеї чесності митця з собою і власною творчістю. Риси символізму. Драма В.Винниченка «Брехня»: проблеми «нової» моралі, постаті революціонерів. Психологізм драми «Брехня», серйозний комізм «Співочих товариств». Шість п'єс В.Винниченка в екзилі: абсолютна сценічність, профетизм і соціальна прозорливість («Пророк», «Пісня Ізраїлю»). Сатирична спрямованість оповідань В.Винниченка «Малорос-європеєць» та «Уміркований і ширий». Мотив метаморфози у новелах В. Винниченка «Суд» і «Салдатики!». Проблема «лідер і юрба» («Салдатики!»), майстерність відтворення психології натовпу. Епікурейські мотиви у новелі В. Винниченка «Момент». Утвердження принципів традиційної моралі. Автобіографізм оповідання «Федько-халамидник», відгуки теорії «чесності з собою». Поєднання утопійності з антиутопійністю у романі «Соняшна машина». Специфіка пригодницького письма роману «Поклади золота». «Слово за тобою, Сталіне!» як своєрідний мікст загальнолюдських філософських і національно-патріотичних мотивів.

Тема 4.15. Особливості драматургії Любові Яновської Людмили Старицької-Черняхівської та Спиридона Черкасенка. Життєвий і творчий шлях Любові Яновської. Художня проза письменниці. Особливості драматургії Л.Яновської: конфлікти і характери. Літературна і громадська діяльність Л.Старицької-Черняхівської. Оригінальна творчість письменниці та писана у співавторстві з батьком. Проблематика та жанрово-стильові риси драматургії Л.Старицької-Черняхівської, характер її художнього історизму («Милість Божія»), особливості моделювання постатей гетьманів України П.Дорошенка й І.Мазепи. Життєвий і творчий шлях С.Черкасенка. Поетична творчість: ліризм, мотиви антибільшовицької боротьби, неофольклоризм. Розмаїта тематика оповідань. Романтично-символістська драматургія письменника («Про що тирса шелестіла»). Тема революції у спадщині драматурга. Характер осмислення «світових» образів, зокрема вже опрацьованих Лесею Українкою, в еміграційній драматургії С.Черкасенка.

Змістовий модуль 5. Українська література періоду визвольних змагань 1917-1920 рр. та «розстріляного відродження» 20-30 рр. ХХ ст.

Вступ до літературознавства: теоретичні основи

1. Українське літературознавство. Формування теорії літератури як наукової дисципліни у перших десятиріччях ХХ ст.. Літературознавчий доробок С. Єфремова, М. Грушевського, А. Ніковського, М. Зерова, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, О. Білецького, Л. Білецького, Д. Чижевського, Ю. Шереха, В. Державина та ін.
2. Авангардизм. Особливості футуризму як авангардної течії. Виникнення футуризму. «Батько футуризму» Т. Марінетті. Експресіонізм, його сутність та образність. Сюрреалізм, його виникнення, естетика. Маніфести сюрреалізму.
3. Екзистенціалізм як течія в літературі та філософії. Основні поняття екзистенціалізму: існування, абсурд, гуманізм.
4. Образ автора як художній двійник реальної особистості письменника, змодельоване ним уявлення про себе і відтворене у свідомості читача. Образ читача. Образом читача – відображеність у творі особи читача, читацької свідомості як прогнозованого типу оцінки зображеного у творі.
5. Віршування. Різновиди віршових систем. Закони віршотворення. Віршовий ритм – естетичний ритм. Літературне тонічне віршування (акцентний вірш, дольник, тактовник). Літературний тонічний вірш. Верлібр. Білий вірш. Строфи: прості, тверді, рефренні, астрофічний вірш. Літературний канон. Сонет. Вінок сонетів.
6. Надтекстові елементи (назва, дедикація, пролог, епілог тощо), їх функція, семантичне навантаження.

Тема 5.1. Основні тенденції розвитку української літератури першої половини ХХ ст.

Нові грані літературного життя періоду національно-визвольних змагань: «кофейний період», «Біла студія», періодика 1917 – 1920 рр. Жанрово-стильові особливості української літератури 1917-1920 рр. Друга хвиля поетичного символізму (О. Олесь, С. Черкасенко, Х. Алчевська, Дніпрова Чайка, П. Карманський, Б. Лепкий, М. Чернявський, Г. Чупринка, А. Головка). Філософсько-естетична концепція мистецтва пізніх символістів. Характер творчості поетів-символістів О. Слісаренка, Д. Загула, Я. Савченка, В. Кобилянського, В. Ярошенка, В. Бобинського, Я. Мамонтова, М. Рильського., Творчі пошуки футуризму (О. Слісаренко, В. Ярошенко, М. Семенко). Революційний романтизм «перших хоробрих» (В. Еллан (Блакитний), В. Чумак). Концепція кларнетизму Павла Тичини.

Специфіка розвитку прози 1917-1920 рр. Творчість старшого покоління прозаїків (О. Кобилянська, В. Винниченко, М. Яцків, С. Васильченко, А. Кашенко) та дебют молодого покоління (Н. Романович-Ткаченко, М. Івченко, К. Поліщук, Г. Михайличенко, В. Підмогильний).

Тематичні та жанрові обрії української драматургії 1917-1920 рр. Новий етап драматургічної творчості в умовах революційних змагань Л. Старицької-Черняхівської, С. Черкасенка, В. Винниченка. Драматургічні дебюти Я. Мамонтова та М. Рильського.

Становлення нового театру в умовах національно-визвольних змагань. Створення Українського національного театру (під керівництвом П. Саксаганського), діяльність стаціонарного театру М. Садовського, новаторство Молодого театру на чолі з Лесем Курбасом., експериментальний напрям театру імені Г. Михайличенка, організований М. Терещенком, Театр імені І. Франка, створений у м. Вінниця під опікою Української галицької армії, головним режисером якого став Г. Юра.

Українська література 20-х років. «Розстріляне відродження» як мистецький феномен. Форми організації літературного життя. Український футуризм: специфіка, лідерська роль М. Семенка. Від Аспанфуту до Нової Генерації. Спроби запровадження В.Поліщуком конструктивізму (динамізму-спіралізму), літературна група «Авангард». Характеристика літературних організацій та угруповань Пролеткульт, «Плуг», «Гарт», ВУСПП, «Молодняк», ВАПЛІТЕ, Аспис, «неокласики», «Ланка» – МАРС, «Західна Україна» й ін. Друковані органи спілок і роль періодичних видань.

Фахове літературознавство та критика 20-х рр. Робота історико-філологічного відділу ВУАН. Професійний аналіз літературного процесу у працях С. Єфремова, А. Кримського, Д. Багалія, В. Перетца, А. Ніковського, М. Могилянського, П. Стебницького, М. Зерова, М. Драй-Хмари, П. Филиповича, В. Петрова та ін. Високий науковий рівень підручників, посібників з історії української літератури В. Радзикевича, М. Сулими, О. Дорошкевича, А. Шамрая та хрестоматії М. Плевако. Поєднання наукової та педагогічної діяльності П. Филиповичем, М. Драй-Хмарою, М. Зеровим та ін.

Політизація науки. Вульгарно-соціологічний метод в літературознавстві та його апологети – В. Коряк, І. Кулик, Б. Коваленко, С. Щупак, А. Клочья, А. Хвиля.

Явище коренізації – українізації, її тлумачення більшовиками.

Літературна дискусія 1925 – 1928 рр., її причини, перебіг, учасники, значення, наслідки. Концепції «азіатського ренесансу» та «романтики вітаїзму» М. Хвильового-полеміста. Місце і роль М.Хвильового в літературно-мистецькому житті України 20-х років.

Українське письменство в умовах більшовицького терору. Процес «СВУ». Репресивний тиск більшовицької партії на письменників, згортання ренесансних інтенцій, догматична уніфікація літературно-мистецького життя. Впровадження ідеологами комуністичної партії соціалістичного реалізму як єдино правильного напрямку і методу радянського мистецтва та літератури. Створення Спілки письменників.

Тема 5.2. Лірика «розстріляного відродження». Поетичний феномен Павла Тичини.

Творчий потенціал поетів раннього модернізму та їх доля в 20-30 рр. М. Чернявський, В. Самійленко, М. Філянський, Д. Загул, П. Тичина.

Творчість Павла Тичини: від «активно творчої ренесансної одушевленості життя» (Ю. Лавріненко) «Сонячних кларнет» до дегармонізації та де метафоризації лірики у зб. «Плуг» та «Замість сонетів і октав».

Гуманістична основа світобачення митця. Рання лірика. Збірка «Сонячні кларнети». Новаторство і світове визнання «кларнетизму» митця. Пеан Національній революції «Золотий гомін» й мартиролог України («Скорбна мати», «Пам'яті тридцяти»). Мотив голоду 1921 р. («Чистила мати картоплю...»), образи «катів однокласових» і Леніна-антихриста.

Втрата «кларнетної напруги», злам у творчості: збірки «Вітер з України», «Чернігів».

Творчість доби війни як звершення. Поема «Похорон друга» – філософсько-драматичне осмислення подвигу українського народу. Жанрові, композиційні та стилеві особливості поеми. Неоднозначність творчості повоєнного часу. Дослідження В.Стуса «Феномен доби». Перекладацька діяльність П.Тичини. Його роль і місце в історії літератури.

Тема 5.3. Український поетичний авангардизм. Творчість Михайля Семенка.

Український авангард 20-х рр. та його декларації про революційне оновлення літератури, участь у мистецьких дискусіях доби. Характеристика творчості та естетичних позицій представників авангардних творчих об'єднань – М.Семенка, Г. Шкурупія, Ю. Шпола, А. Чужого, Г. Коляди, В. Гадзінського. Життєвий і творчий шлях М.Семенка. Еволюція творчості поета. Жанровий спектр його поезії. Коло мотивів митця. Образи України, Далекого Сходу, Океанії. Німеччини в його набутку. Візуальна поезія – поезомалярство. Інерція пізнього футуризму. Експериментальні пошуки поетів, об'єднаних навколо альманаху «Авангард», - В.Поліщука, Р. Троянker, Л. Чернова.

Містифікації і пародії в українській поезії 20-30-х рр. Едвард Стріха: містифікація та демістифікація Костя Буревія.

Тема 5. 4. Неоромантичні візії української поезії.

Симбіоз «революційного романтизму» з «романтикою буднів». «Пролетпоезія» М. Хвильового, І. Кулика, Л.Первомайського.

Поезія високого модерну у контексті української лірики 20-х рр. Вольові імперативи неоромантики 20-х рр., стильовий синкретизм. Лірика І. Багряного, Д. Фальківського, Г. Косяченка, В. Сосюри, О. Влизька.

Іманентні риси таланту В. Сосюри: непрості шляхи ствердження поета. Початок літературної творчості. «Голос крові» як перша збірка тоді вояка УНР. «Червона зима» – поема про війну і людину на ній. Мотиви та імажиністські відтінки образності, амбівалентність свідомості ліричного героя поетичних збірок 20-х рр., усвідомлення своєї маргінальності на тлі міських темпоритмів. Творча криза митця, шукання виходу з неї. Урбаністичні пейзажі зб. «Місто». Інтимна лірика поета, апологетизація любові, еротичні імпульси, екзистенційний бунт від усвідомлення неможливості гармонії між революцією та коханням. Індивідуальна дикція інтимної та пейзажної лірики В. Сосюри («Білі акації будуть цвісти...»), «Так ніхто не кохав...», «Коли потяг у даль загуркоче...», «Васильки»). Історіософські візії В.Сосюри, романтичний пафос ліро-епічних поем «Червона зима», «Хлоня», «Махно», «Мазепа». Поема «Мазепа» у колі літературних філіацій «світового» образу. Полеміка поета з імперською концепцією О. Пушкіна у трактуванні образу І. Мазепи. Відображення у творчості психотравми від невідплатених історичних трагедій українського народу, мотив катастрофізму. Хронічне роздвоєння національної свідомості ліричного героя В. Сосюри. Конфліктність автобіографічної поеми «Два Володьки». Осяги патріотичної лірики («Любіть Україну», «Солов'їні далі, далі солов'їні...»). Роль поета й значення поезії («Я знаю силу слова», «Учись»). Лірична поема «Перстень»: відображення трагізму війни. Покоління «розстріляного відродження» у рецепції митця (поема «Розстріляне безсмертя»). Послання «До брата» як вираз болю, викликаного приниженим, становищем української мови в СРСР. Проза. Автобіографічний роман «Третя Рота». Твори останнього періоду («Осінні мелодії», «Весни дихання»). Внесок митця у розвій української лірики.

Поет-неоромантик Олекса Влизько. Неповторна специфіка ідіостилю. Інструментальність ранньої лірики, метафоричність звукового образу, фонічна гармонія, репрезентант в поезії романтики та антиромантики, лірики і ліричної деструкції. Неординарний тип мислення та образ вірного лицаря морального обов'язку в «Книзі балад».

Тема 5.5. Інтелектуалізм української поезії міжвоєнного двадцятиліття.

Інтелектуальний пафос, філософська заглибленість поетичної творчості М. Бажана, М. Доленго, В. Мисика, Тодося Осьмачки, М. Йогансена, Є. Плужника, В. Свідзинського.

Поезія Миколи Бажана. Входження в літературу: Нік Бажан та пошук ідіостилю. Збірка «17-й патруль»: її полемічність, тягіння до полі стильності, поєднання експресіоністичних прийомів, фольклорної образності з революційним романтизмом. Збірка «Різьблена тінь»: зацікавлення поетикою «неокласиків». Поетичний артистизм, складна структура образу, експресивність. Аналітичний дискурс та філософські узагальнення лірики й ліро-епосу. Історизм ранньої творчості М. Бажана, мотиви культури (зб. «Будівлі»). Синтез епосу, лірики, драми в ліро-епосі поета –інтелектуала («Розмова сердець», «Гофманова ніч», «Число», «Трилогія пристрасті», «Гетто в Умані», «Сліпці»). Автобіографічні проєкції.

Романтизм як шлях до подолання роздвоєності. Творчість «пізнього» М.Бажана. Культуротворча роль його перекладів.

Творча індивідуальність Євгена Плужника. Життєвий і творчий шлях митця. Ознаки індивідуального стилю: протокольність письма, економність будови фрази, антитетичні асоціації, сюжетна напруга, нагромадження розділових знаків, які поглиблюють семантику сенсів. Мотиви і образи поезії митця. Драматизм віршових мініатюр поетичної зб. «Дні», неореалістична конкретика, елементи натуралізму. Євангельська інтертекстуальність у відображенні абсурдності громадянської війни, передчуття майбутніх катастроф. Історіософсько-екзистенціальна поема «Канів». Інтровертність, елегійність поетичного настрою зб. «Рання осінь», автопсихологічні медитації, мотиви осені, природна мудрість Історіософічність поетичного мислення. Поезії «Я – як і всі...», «І ось ляжу, – родючий гній». Розкриття драматичних суперечностей доби, образ ліричного героя, протистояння гармонії космосу руйнівному хаосу (поема «Галілей»). Витончена інтимна лірика. «Світові» мотиви й образи поезії.

Поетичний світ Володимира Свідзинського. Біографічні відомості. Перша збірка поета «Ліричні поезії», пізніші «Вересень» і «Поезії», збережена і віднайдена посмертна «Медобір». Філософічність поезії («Холодна тиша», «Голубими очима вдивляється в небо дитя»). Пантеїзм. Тісний зв'язок поезії з усною народною творчістю, казкові мотиви («Ти увійшла нечутно, як русалка», цикл «Зрада»), міфічна символіка. Художня досконалість строфічної будови (усічена строфа). Мотиви самотності й самоізоляції ліричного героя («І цей листочок, як я...», «Душа поета»). Незнищенність пам'яті ліричного героя («І час далекий, і земля далека...»). «Шляхетна герметизація власного духу» (В. Стус) в ліриці поета. Антична ясність у поєднанні з лаконізмом аристократичного мовлення. Інтимна лірика і відбиття у ній народної та власної життєвої філософії. Вірші про кохання як своєрідна лірична драма (цикли «Зрада», «Пам'яті З. С-ської»). Жанрове різноманіття поезій. Майстер ліричної мініатюри («У рідній моїй стороні...»).

Тема 5.6. Київська «неокласика» як художньо-естетичне явище в українській літературі 20-х років

Художні змагання «неокласиків», їх естетична платформа. Висока культура поетичного мислення. Естетизм. Культивування синтезу попередніх літературно-культурних набутоків. Поєднання традицій із сучасністю. Широка інтертекстуальна база: античність, класицизм, бароко тощо. Версифікаційне багатство та довершеність.

М. Зеров – «філолог і естет». Період «гутенберження». Сонет як визначальна жанроформа, практика модернізації твердих строф. Зб. «Камена» М.Зерова. Впровадження в українську літературу практики віку Перікла і Августа. Реалізація гасла «Ad fontes!» («До джерел!»). Інтерпретація мотивів від античності до класики, звернення до пам'яток киеворуського періоду («Князь Ігор»). Алюзійність поезій, зв'язок із сучасною добою. Філософська проблематика сонетів і олександрійських віршів митця. Принцип циклічності. Інтермедіальні можливості екфразису у циклі «Будівлі». Зображення виразних «портретних медальйонів» у циклі «Культуртрегери». М. Зеров – перекладач, літературознавець, критик, педагог.

Органічне поєднання різних стильових ознак у доробку М.Драй-Хмари і П. Филиповича, впливи символізму. «Різьбярі». Збірка «Простір» («Я – часточка мала», «Коли розквітнуть квіти»). Збірка М.Драй-Хмари «Проростень»: мотиви та образи. Цикл «Шехерезада»: створення чарівної мрії-казки. Роздуми про минуле («Київ». «Поділ». «Чудо»). Поема «Поворот». Сонет «Лебеді» як маніфест згуртування. Вхідження в українську поезію О. Бургардта (Ю. Клена). Ідеал життя серед природи; стійкість і відданість ідеалам («Сковорода»).

Максим Рильський – поет, перекладач, філолог, етнограф, публіцист. Родинні традиції і рання творчість. Збірка «На білих островах» (1910): вплив символізму з мотивами смутку, ескапізму. Алюзії на античну і новоевропейську класику у творчості М. Рильського. Поетика збірок «Під осінніми зорями». «Синя далечінь», «Крізь бурю й сніг», «Де сходяться дороги»,

«Гомін і відгомін». Ліричні шедеври «Яблука доспіли», «На білу гречку впали роси», «Вже червоніють помідори...» й ін. Натурфілософська заглибленість у життя, ідеал «природної» людини за традицією Г. Сковороди, пошук ліричним героєм свого мікрокосмосу («Як Одисей, натомлений блуканням»). Інтимна й пейзажна лірика, роздуми про місце людини в житті. Гедоністичний ерос, вітальний образ коханої в інтимній ліриці поета. Творчість М.Рильського в 30-ті рр. Збірки «Знак терезів», «Літо». Створення поетичної галереї діячів культури (сонети «Франко», «Бетховен», «Шевченко», «Шопен»), твори актуалізації історичного минулого України (поема «Марина»). Творчість років II Світової війни. Збірки «За рідну землю», «Слово про рідну матір», «Велика година», «Неопалима купина»: ідейно-художні осяги й недохопи. Творче переосмислення «Слова о полку Ігоревім». Поема «Жага». Післявоєнна творчість. Збірки «Троянди й виноград», «Голосіївська осінь», «Зимові записи» й ін. Чільні мотиви: творчої праці народу («Лісник», «Маркові дуби» «Перший грім»); мистецтва («Сікстинська Мадонна», «Художник») і його ролі у житті («Діалог»); поетизація природи («Почорніли заводи в озерах», «Краса»); повнота людського щастя («Троянда й виноград»); екології душі й екології природи («Розмова з другом», «Поле чорніє...», «На білу гречку...»); утвердження любові до рідної мови («Мова»); батьківської науки («Синови») тощо. Національне й світове в поезії М.Рильського, його перекладацька діяльність («Пан Тадеуш», «Євгеній Онєгін», «Орлеанська діва»). Публіцистика письменника. Дослідження творчості Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки.

Тема 5.7. Розвиток української драматургії періоду «розстріляного відродження». Творчість Миколи Куліша.

Криза драматургії 20-х років. Явище агітки. Нестача сучасного репертуару. Театральне життя. Народження театру нового європейського типу. Концепція діяльності «Березолу» та його режисера Леся Курбаса. Мистецька реалізація інших театрів. Творчі пошуки драматургів старшого покоління – Л. Старицької-Черняхівської, С. Васильченка, В. Потапенка, Я. Мамонтова.

Драматичне мистецтво як засіб пропаганди. Талант і кон'юнктура у творчості О. Корнійчука, Л. Первомайського. Соціальна заангажованість драматургії І. Микитенка. П'єса «Диктатура» як «нова соціальна драма в оцінці радянської критики, характерні для твору масові сцени, детективно-пригодницький сюжет, поетика монументалізму, відображення гострих соціальних конфліктів. Образ Григорія Дударя – «залізного комуніста».

Експериментальність модерної драматургії молодого покоління. Пошуки, осяги і втрати драматургії М. Ірчана, І.Дніпровського, К.Буревія, І. Кочерги, Є. Плужника. Н. Романович-Ткаченко. Драматургічний доробок Є. Плужника: відображення долі української інтелігенції в умовах диктатури пролетаріату у п'єсі «У дворі на передмісті», проблема батьків і дітей у п'єсі «Професор Сухораб». Кость Буревій – автор історичної драми «Павло Полуботок».

Драматургія Івана Кочерги. Символічний дискурс, романтизоване реалістичне дійство, гострі сюжетні колізії як ознака неоромантичних мелодрам І. Кочерги. Жанрове й тематичне багатство драматургії І.Кочерги («Майстри часу», «Фея гіркого мигдалю», «Алмазне жорно»). Драма-феєрія «Марко в пеклі» - жанровий синтез елементів «наївної п'єси», оперети, рев'ю з рисами філософської трагікомедії.» Драматична поема «Свіччине весілля». Історична основа твору. Роль творчого домислу. Конфлікт, композиція твору. Система образів твору. Фольклорна образна система, її нове смислове узагальнення. Тема утвердження національної самобутності українського народу, його історичного минулого, значного внеску в розвій світової культури («Ярослав Мудрий»). Повеєнна творчість митця. Самобутність драматургії І.Кочерги, її місце та значення для прогресу української літератури для театру.

Творчість М. Куліша. Чотири етапи творчої еволюції митця. Особливості ідіостилію: психологічний ліризм, прийоми абсурду та гротеску. П'єса «97». Зображення трагедії нації, заплідненої чужою ідеєю. Трагічність образу Мусія Копистки. Драми «Комуна в степах» та «Прощай, село!». «Отак загинув Гуска» як трагіфарс. Сатарична комедія «Хулій Хурина». Катастрофа революційного фанатизму у мелодрамах «Зона» та «Закут». Трагікомедія

екзистенціального змісту «Народний Малахій». Кризові явища свідомості українців у «філологічній комедії» «Мина Мазайло». Полеміка М. Куліша з «Днями Турбіних» М. Булгакова та її продовження у п'єсі «Патетична сонета». Вертепна побудова «Патетичної сонати», циклічна організація художнього часу. Використання цього прийому в драмі «Маклена Граса»; еклезіастівський пафос та філософія безнадії, зумовлена реаліями репресивної диктатури. Співпраця М.Куліша з «Березолем», його участь у діяльності Пролітфронту й ВАПЛІТЕ. Розгром «Березоля», знищення М. Куліша та Л.Курбаса.

Тема 5.8. Жанрово-стильова палітра прози зрілого модернізму

Продовження творчості письменників, що увійшли в літературу в період раннього модернізму, зокрема С. Васильченка, Грицька Григоренко, Г. Хоткевича, М. Могиланського, М. Івченка.

Експериментальна проза 20-х рр. XX ст.: формальні пошуки, реінтерпретація світових мотивів, інтелектуальність, естетизм, філософський дискурс. Інтенсивне жанрово-стильове оновлення.

Жанрово-стильові модифікації новелістики (Г. Косинка, І. Дніпровський). Поява синтетичних жанрових утворень, «перехідних» жанрів. Розвивається коротка епічна форма: ескіз, етюд, шкіц, новела, оповідання, згодом — повість і роман. Новий модерний роман, його експериментальність, інтелектуальність, філософічність, інтертекстуальність. Генеалогічні трансформації великоформатних творів М. Хвильового, В. Петрова, В. Підмогильного, А. Головка, І. Дніпровського, М. Ялового, Є. Плужника, Ю. Яновського та ін.

Орнаментальна модерна проза 20-х рр. Г. Косинки, М. Хвильового, М. Ялового, А. Любченка, Ю. Яновського. Творчі пошуки

Прозова творчість М. Хвильового. Періодизація. Специфіка ідіостилію М. Хвильового, неоромантичні впливи, риси імпресіоністичної поетики, елементи експресіонізму, навіть сюрреалізму. Новаторство збірок «Сині етюди» та «Осінь». Центральна проблема – людини і революція, людини, трагізм буття в сучасному їй світі. Герої-романтики вступають у гострий конфлікт із своїм часом. Розбіжність мрії і дійсності. Лірична орнаментальність та імпресіоністичне спрямування новелістики («Арабески», «Я (Романтика)»). Музично-ліричний компонент творів. Романтика вітаїзму. Проблематика «Повісті про санаторійну зону». Крах ідей та ілюзій революційних романтиків. Майстерність сатири: «Іван Іванович», «Ревізор», «Свиня». Інтертекстуальність як характерна риса творчості. Порушення важливих проблем національно-культурного відродження України у романі «Вальдшнепи» (1926). Памфлети, статті («Камо грядеши», «Думки проти течії», «Апологети писаризму», «Україна чи Малоросія»). Посилення елементів публіцистики у прозі М. Хвильового. Вплив письменника на розвиток української літератури та культури.

Художній доробок Григорій Косинки. Життєвий і творчий шлях письменника. Періодизація творчості Г.Косинки. Рання новелістика Косинки, художні пошуки митця. Захоплення автора імпресіоністичною стилістикою, неонатуралістичні компоненти стилю («Троєкутний бій»); естетика «чистого» романтизму (принцип бінарного протиставлення зображеного, погляд на нього з «поетичної висоти») новел «Мент», «На золотих богів» і ін. Памфлет «Неньковці». Особливості зображення війни, революції та постреволуційної дійсності («На золотих богів», «В житах», «Десять», «Темна ніч», «В житах», «Анархисти», «Товариш Гавриш», «Темна ніч», «Політика»). Етапність у творчості письменника др. пол. 20-х рр. новели «Політика». Відображення філософії українського селянства в новелі «Фавст».

Проза Юрія Яновського. Життєвий шлях письменника. Романтичне підґрунтя перших оповідань митця. Проблема духовного оновлення людини і суспільства («Мамутові бивні», «Кров землі»). Романтичність подій і характерів, поєднання пригодницької інтриги і роздумів про суть людського життя, велич творчої праці («Байгород», «Рейд», «Майстер корабля», «Вершники»). Романтичний пафос роману «Чотири шаблі». Своєрідність композиції, епіграфи твору. Жанрова своєрідність роману «Вершники».

Розвиток фабульної прози 20-х рр. Творча реалізація С. Пилипенка, І. Сенченка, В. Вразливого, О. Слісаренка, Б. Антоненка-Давидовича, І. Дніпровського, Є. Плужника, В. Гжицького, О. Копиленка, В. Підмогильного, М. Йогансена, В. Петрова та ін.

Європеїзм творчості Валер'яна Підмогильного. Рання творчість В. Підмогильного, перші психоаналітичні оповідання: «Добрий Бог», «Гайдамаки», «Пророк». Вплив В. Винниченка та європейської класики на В. Підмогильного. Стильовий синтез у творчості В. Підмогильного: оповідання «Старець». Вплив шопенгауерівської філософії на творчість В. Підмогильного. Нові експериментальні пошуки в оповіданні «В епідемічному бараці». Переосмислення творчості французьких авторів В. Підмогильним (А. Франс, Гі де Мопассан). Прояв філософського скептицизму в оповіданні «Комуніст». Повість «Остап Шаптала» та її підгрунтя фрейдизму. Майстерність новел про голод: «Проблема хліба», «Собака», «Син» та ін. Тема українських визвольних змагань і особливості її художньої реалізації: «Повстанці», «Третя революція». Конфлікт особистості та колективістської ідеології – «Сонце сходить», «Історія пані Ївги». Інтелектуально-психологічний роман «Місто». Доля національного відродження в романі «Невелика драма». Проблема раціонального та ірраціонального в «Повісті без назви». Інтелектуалізм прози В. Підмогильного. Особливості стилю письменника.

Віктора Петрова – амбівалентна особистість із подвійною прихованою семантикою. Інтелектуалізм, філософський підтекст, схильність до парадоксів, іронічність та пародійність авторського дискурсу. Скепсис, та ігрова проєкція в прозі В. Петрова. Настанова на калокагатію, інтертекстуальна основа прози, що зближає з «неокласиками». Відображення морально-етичних, соціофілософських проблем часу («Дівчина з ведмедиком», «Доктор Серафікус»). Показ безперспективності національного безгрунтя («Без ґрунту»). Белетризовані біографії: «Романи Куліша», «Аліна і Костомаров». Оповідання, статті, розповідь-спогад про колег-неокласиків («Болотяна Лукроза»).

Творчість Бориса Антоненка-Давидовича. Життєвий і творчий шлях, драматична доля митця. Два періоди творчості. Мала проза письменника. Збірники оповідань «Слово матері», «Крила Артема Летючого», «Золотий кораблик», «Крижані мережки»: проблематика, особливості стилістики. Самобутня романістика письменника. Соціально-психологічна повість «Смерть»: проблематика, система образів, особливості стилістики. Образ конформіста і ренегата Костя Горобенка.

Проблематика роману «За ширмою». Зб. «Сибірські новели» - життя людини в умовах тоталітаризму. Поєднання художнього та документального.

Тема 5.9. Гумор і сатира 20-х рр. ХХ ст.

Сміхова культура у творчості Ю. Вухналя, Ю. Гедзя, А. Гака, В. Чечвянського, Остапа Вишні. Діяльність ж. «Червоний перець». Характер гумору, жанрові різновиди творів, стильові прийоми.

Творчість Остапа Вишні. Біографія письменника. Художня неповторність «вишнівської усмішки». Своєрідність побудови усмішок Остапа Вишні: «Газета – дуже велике діло», «Як ми колись учились», «Ох, і лікували нас» та ін. Осудження великодержавного шовінізму та малоросійського синдрому меншовартості («Дещо з українознавства», «Чухраїнці», «Чукрен»). «Мисливські усмішки» та їхнє місце у творчій спадщині митця. Ліризм «Мисливських усмішок». Усмішки «Заєць», «Як варити і їсти суп з дикої качки», «Ведмідь», «Дикий кабан або вепр» – своєрідна поетична зооенциклопедія. Тема любові до рідних краю і природи. Багатство засобів гумору в усмішках. Остап Вишня про роль гумору в житті суспільства у щоденнику «Думи мої, думи...».

Тема 5.10. Пролетарська література, її ідеологічне спрямування та обмеженість.

Творча спадщина А. Головка. Імпресіонізм як елемент поезики ранньої творчості письменника («Пасинки степу», «Зелені серцем», «Червона хустина», «Пилипко» та ін.). Експериментальність повісті «Можу». Імпресіоністична палітра «Червоного роману», його полемічна спрямованість на «Блакитний роман» Г. Михайличенка. Роман «Бур'ян» як різновид виробничої прози. Проблема історичної правди письма роману «Бур'ян». Давид

Мотузка – модель ідеального комуніста; його конфлікт з Корнієм Матюхою. Оригінальні сюжетно-композиційні рішення, імпресіоністичні засоби.

Прозовий доробок Г. Епіка, О. Досвітнього, І. Микитенка, П. Панча.

Змістовий модуль 6. Діаспорна література. Празька школа. МУР. Українська література 30-50 рр. ХХ ст.

Вступ до літературознавства: теоретичні основи

1. Взаємодії та взаємовпливи літератур. Включення творчості інонаціонального письменника в літературний процес через переклад, критичну інтерпретацію і творче засвоєння. Запозичення, наслідування, переспів як форми літературних впливів. Епігонство. Ремінісценція. Авторемінісценція. Парафраз. Репродукція. Інтертекстуальність. Концентрація як засіб засвоєння творчості попередників. Розпорошення.

2. Типи словесних образів: мікрообрази, макрообрази, мегаобрази.

3. Мовні засоби художньої літератури: фонетичний, лексичний та синтаксично-стилістичний рівні. Тропи (алегорія, символ, синестезія, оксиморон та ін.). Стилістичні фігури. Основні фігури поетичного синтаксису: інверсія, анафора, епіфора, кільце, градація та ін. Елементи художнього звукопису: гармонія і дисгармонія, евфонія какофонія, алітерація і асонанс, звукові повтори і звуконаслідування.

4. Літературна генерика. Новела потоку свідомості. Епопея. Форми мішаних видів. Художні біографії, мемуари.

5. Соціалістичний реалізм як псевдонауковий метод радянської літератури. Характер конфлікту. Тип героя. Тріада «партійність, класовість, народність». Нормативність та абстрактність. Панування політичної догми. Канон. Ігнорування естетичних теорій, на відміну від класицизму.

Тема 6.1. Історичний контекст розвитку української літератури на західноукраїнських землях міжвоєнного двадцятиліття.

Трагічна розчахнутість українських земель. Мистецька інтелігенція Галичини, Буковини, Закарпаття в умовах державної несуб'єктності. Дискусії про шляхи розвитку західноукраїнської літератури. Організаційне життя. Видавництва.

Лірика галицьких поетів (Уляна Кравченко, С. Чарнецький, В. Пачовський, М. Рудницький, О. Бабій, Б. Кравців, С. Гординський, І. Крушельницький, Б.-І. Антонич та ін.). Західноукраїнські прозаїки 20-30-х рр. (В. Стефанік, Марко Черемшина, Ольга Колилянська, О. Турянський, Ірина Вільде, Дарія Віконська, Б.-І. Антонич. Історична белетристика Катрі Гриневичевої та Б. Лепкого. Оновлення театрального життя в Західній Україні. Релігійно-християнські п'єси Гр. Лужницького. Я. Галан як драматург. Історична драма «Дон-Кіхот з Еттенгайму», філософська основа конфлікту, інтелектуальність твору.

Богдан-Ігор Антонич. Унікальність постаті Б.-І. Антонича в історії української літератури. Плюралістичний принцип як визначальна риса поезії Б.-І. Антонича. Лірика поета в авангардних і класичних формах прояву (зб. «Привітання життя»). Трактатування християнства та поганства як рівноправних еманцій єдиного Божественного ества, самоусвідомлення людини як однієї з ланок біологічного космосу, поетичне осягнення праоснов буття у збірках «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936), «Зелена Євангелія» (1938). Завершення плюралістичної концепції у сюрреалістичній збірці «Ротації»: врівноваження антитетичних категорій прекрасного та потворного. Асоціативні зв'язки його лірики з народною творчістю, з творами У. Уїтмена, Р. Тагора, С. Герасимовича, В. Хлебнікова та ін. Сновидіння як джерело творчості Б.-І. Антонича. Неофольклоризм і неоміфологізм поета. Спроба митця у драматургії та прозі.

Тема 6.2. Література української діаспори. «Празька школа».

Формування літературної еміграції. Осередки культури й літературного життя в еміграції. Творчість старшого покоління поетів, прозаїків, драматургів (Ол. Олесь, С. Черкасенка, В. Винниченка та ін.). Формування молодшої генерації митців. Теоретико-

методологічні пошуки літературознавців, діяльність лінгвістичного гуртка. Науковий вклад К. Чеховича, Л. Білецького, Д. Чижевського, Д. Дорошенка та ін.

«Празька школа» як мистецьке явище. Спільне та відмінне у творчості «пражан», спорідненість проблематики та стилю. Обстоювання потреби виховання національного чину Д. Донцовим. «Вісниківська квадрига»: Є. Маланюк, Л. Мосендз, О. Теліга, О. Ольжич. Засади груп «Танк» (Варшава: Ю. Липа, Н.Лівицька-Холодна, Є. Маланюк та ін.). Полеміка на сторінках часописів «Ми» і «Вістник» про завдання та характер сучасної літератури. Перегук творчих настанов «празької школи» з орієнтаціями митців «розстріляного відродження».

Представники «Празької школи». Юрій Дараган, історизм поетичного мислення. Історіософські мотиви зб. «Сагайдак». Поема «Мазепа».

Леонід Мосендз – поет, прозаїк, публіцист, вчений-хімік. Широта творчого діапазону. Поетична зб. «Зодіак». Сонети Мосендза. «Наукова поезія», що знайде продовження у «шістдесятників», зокрема І. Драча.

Багатовекторність творчої постаті Олега Ольжича. Олег Ольжич – науковець-археолог, поет, політик. Еміграція, формування світоглядних переконань і поетичного таланту під впливом батька – О.Олеся. Публікування в «Віснику», співпраця з Д.Донцовим. Участь у національно-визвольній боротьбі як одного з керівників ОУН(м). Антифашистська підпільна діяльність. Загибель у фашистському концтаборі Заксенгаузен. Поетичні збірки «Рінь», «Вежі», «Підзамчя». Історіософія поезії Олега Ольжича («Археологія», «Шякунтала»). Оспівування мужності, стійкості, суворості вольової особистості в поезії «Піхотинець». Мотив постання й утвердження могутньої держави, звеличення її традицій і символів («На трьох горбах...», «Заходить сонце», «Ганнібал в Італії», «Люкреція»). Історіософічне вирішення проблем відновлення української державності. Мотив падіння імперії («І жили у роскошах...», «Дванадцять літ...», «Глухо Храми упали...»). Оспівування воїна, військової людини («Товариш», «Готи», «Пісня про ворога», «Ольбієць», «Вікінг», «Давнім трупком»). Мотиви національної історії у рецепції митця. Створення образів лицарів духу в поезіях збірки «Вежі». Висока культура та самобутність образного мислення.

Духовна велич життєтворчості Олени Теліги.

Життєвий шлях Олени Теліги. Активна участь у національному збройному резистансі в окупованому Києві і створення Спілки письменників, часопису «Литаври». Поетична творчість. Посмертні збірки віршів «Душа на сторожі». «Прапори духа». Неоромантичне звучання поезії. Продовження традицій Лесі Українки. Характерокреативні знахідки образів чоловіка та жінки-борців. Сплав жіночої ніжності та мужності («Чоловікові», «Літо», «Мужчинам», «Вечірня пісня»). Синтез трагедійного звучання й оптимістичної віри в майбутнє. Особливості творчого почерку поетеси, оновлення нею жіночого письма. Єдність поезії та публіцистичних виступів.

Творчість Євгена Маланюка. Життєвий і творчий шлях письменника. Співпраця з Д.Донцовим у журналі «Вісник». Участь у національно-визвольній боротьбі УНР. Доля в екзилі. Творчі пошуки. Образ України і концепт «мікромалоросійства». Синтез символістичних, імпресіоністичних, експресіоністських і неореалістичних засобів поетичного письма. «Стилєт і стилос»: коло мотивів, характер пафосу, засоби ліро-драматизму. «Сучасники»: присвята П. Тичині, контрастна композиція. Збірка «Земля і залізо». Роздум автора над сутністю Кобзаря («Шевченко»). Своєрідність бачення постаті Т. Шевченка. Антитеза як засіб розкриття багатогранності поета. «Варязька балада»: візія історичних долі/недолі України, розмисли над її минулим, сучасним і майбутнім. Збірка «Влада». Збірка «Серпень». Збірка «Перстень і посох». «Май 1930 року». Нові обертони патріотичних мотивів, центрального з них трагізму України («Ісход», «Невичерпальність», «Голоси»). Оптимістичний пафос і віра в непереможність національно-народного духу («Невичерпальність»). Формування характеру митця, патріота, що всього себе присвятив боротьбі за волю Батьківщини («Біографія»). Літературознавчий спадок письменника.

Олекса Стефанович. Вишукана елітарність поезії. Триптих «Волинські сонети» - образ рідної землі. Оригінальність інтерпретації давнього мотиву у поезії «Плач Ярославни». Поезія «Крути» - одна із перлин лірики О.Стефановича, співзвучна «Пам'яті тридцяти» П.Тичини.

Оксана Лятуринська. Особливості поетичного стилю. Зб. «Гусла» (1938), «Княжа емаль» (1941). Єдність мужності і ніжності. Лаконізм, суворість виразу. Язичницько-ранньохристиянська атмосфера, княжа доба – спосіб спресувати історію, виразити свої ідеали.

Наталя Лівичка-Холодна. Творчі періоди. Слов'янський світ ліричної героїні, еротичність лірики, витончена внутрішня складова поезії. Зб. «Вогонь і попіл» (1934). Прихована полеміка з чоловіками-«пражанами»: право залишатися жінкою, просто людиною, право на сумнів. Зб. «Сім літер» (Україна) (1937). Основний мотив: емігранська доля, туга за рідною землею.

Юрій Клен. Постать Юрія Клена утверджує спадкоємність і неперервність літературного процесу, пов'язує митців «розстріляного відродження» в радянській Україні з поетами західноукраїнських земель та «празькою школою». Високий гуманізм і незламність духу в збірці «Каравели». Велич кохання, духовної краси та чистоти («Беатріче»). Гнівний осуд злочинств режиму в Україні – «Терцини» («Коли тебе сурма твоєї туги...»). Осудження сталінського режиму, мотиви кривавої гекатомби, реквієму над його жертвами у поемі Ю.Клена «Прокляті роки». Епопея «Попіл імперії», художнє осмислення трагедії українського народу та тоталітарного зла. Перекладацький спадок Юрія Клена.

Юрій Липа. Трагічна доля митця. Український мислитель історіософського та геополітичного спрямування, поет, прозаїк, перекладач, лікар. Вольові, закличні інтонації неоромантика.

Тема 6.3. Мистецький український рух (МУР) як явище української культури

Феномен діаспорної літератури: причини та умови виникнення, основні етапи розвитку. ДІ-ІІІ як форма існування українців в умовах повоєнної еміграції. МУР, з'їзди (1945, 1947 і 1948) та конференції, їх ухвали. Видання МУРУ («Арка», «Заграва», «Хорс» та ін.), три однойменних збірники та альманах, діяльність видавництв «Мала бібліотека МУРУ», «Золота брама». Значення памфлета І. Багряного «Чому я не хочу вертатися до СРСР?». Концепції «великої літератури» (У.Самчук) та «національно-органічного стилю» (Ю.Шерех). Протистояння традиціям ангажованого мистецтва (неопросвітництво; «національний реалізм») з боку угруповання «Світання» (В.Державин, Ю. Клен, М. Орест і ін.). Орієнтація І.Костецького на сучасну естетику. Спроба художньої інтерпретації історичної долі України в епопеї Ю.Клена «Попіл імперій». Панмузичний дискурс В.Барки (збірка «Апостоли», «Білий світ»). Громадянський пафос версифікації І.Багряного (збірка «Золотий бумеранг»). Творче відстоювання принципів символізму та сюрреалізму у ліриці О.Зуєвського (збірка «Золоті ворота»). Припинення діяльності МУРУ.

Тема 6.4. Творчі набутки Докії Гуменної, Михайла Ореста та Яра Славутича. Творчість Ігоря Костецького та Юрія Косача.

Життєвий і творчий шлях письменниці. Роман-тетралогія «Діти Чумацького Шляху», місце твору в літературному процесі 40-х рр. (книга перша «У запашних полях», книга друга «Брами майбутнього», третя книга «Ніч», книга четверта «Розп'яте село»). Особливості стилю, композиції тетралогії. «Дар Евдотії» й інші твори письменниці: самотність. Значення творчості, доля письменниці. Неоромантичний характер поезії Михайла Ореста. Поетичні збірки: «Луни літ» (1944), «Душа і доля» (1946), «Держава слова» (1952), «Гість і господар» (1952), «Пізнi вруна» (1965). Перекладацька діяльність поета. Доробок Яра Славутича: «Гомін віків» (1946), «Правдоносці» (1948), «Спрага» (1950), «Фаза» (1960), «Маєстат» (1962), «Завойовники прерій» (1968), «Мудрощі Мандрів» (1972). Літературознавчі роботи: «Модерна українська поезія» (1950), «Розстріляна муза» (1955), «Іван Франко і Росія» (1959), «Велич Шевченка» (1961), «Шевченкова поетика» (1964), «Українська література в Канаді» (1992). Прозова і драматична творчість І.Костецького:

Збірка оповідань «Гам де початок чуда» (1948), п'єси: «Спокуси несвятого Антона» (1946), «Близнята ще зустрінуться» (1947), «Дійство про велику людину» (1948). Суперечливість творчого силуету Юрія Косача. Повість «Еней і життя інших», роман «Володарка Понтиди».

Тема 6.5. Улас Самчук як літописець долі українських людини й нації.

Життєвий і творчий шлях письменника. Відображення української вимушеної еміграції в романах «На твердій землі», «Чого не гоїть вогонь», трилогії «Ост». Мемуаристика («На білому коні», «На коні вороному») та публіцистика митця (народ і нація, проблеми формування національної свідомості у статті «Нарід чи чернь?»). Роман «Марія» - один з перших літературних документів про інспірований більшовиками голодомор. «Марія» Поліфонічне зображення долі волинського селянства (трилогія «Волинь»), історії Гуцульської Республіки (роман «Гори говорять»). Реалізм, психологізм, широке епічне тло художніх картин. Жанрове визначення прози. Літописець українського простору, долі українців у складних катаклізмах ХХ ст. Світове значення творчості У.Самчука.

Тема 6.6. Творчість письменника-громадянина Івана Багряного.

Етапи життєвого шляху Громадянська й політична позиція письменника. Початок літературної творчості (зб. «Золотий бумеранг»). Уславлення краси і багатства українського слова («Рідна мова»). Україна у вирі протиборств пер. пол. ХХ ст. (поема «Гуляйполе»). Перший вітчизняний віршований роман «Скелька». Мистецька реалізація теми Людини в межовій ситуації у творчості Івана Багряного. Здобутки другого етапу творчості: романи „Тигролови”, „Сад Гетсиманський” – “справжня енциклопедія радянської політичної в'язниці” (Ю. Шерех), „Людина біжить над прірвою”, повість „Огненне коло”, п'єса „Генерал”. Автобіографічність, гуманістичний пафос, життєствердні мотиви, неоромантизм індивідуального стилю, образи-символи, неофольклоризм і неоетнографізм. Лист-памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР?» І.Багряного як декларація національної гідності українців.

Тема 6.7. Творча індивідуальність Тодося Осьмачки.

Життєва і творча драма Т. Осьмачки. Вплив на його творчість художнього світу Т. Шевченка. Поетичні збірки 20-х років («Круча», «Скитські вогні» (1925), «Клекіт» (1928)): тема України, випробувань нації народу в роки визвольної революції і голодомору, глибока апокаліптична символіка, фантастична гіперболіка, неповторна образність. Вияв символізму та екзистенціалізму у творах. Другий період творчості. Ідейно-естетичні особливості поезії, ліро-епічного твору «Поет». Прозова спадщина: масштабність теми України «напередодні руйни» („Старший боярин») та вже поруйнованої голодомором («План до двору»), сталінською опричиною («Ротонда душогубців»). Нове осмислення літературно-фольклорного жанру: «Казка» («Як купала мене мати...»). Вірш «Україна» як частина канону громадянської лірики. Медитація «Незмінність».

Тема 6.8. Василь Барка – митець щирого і глибокого релігійного чуття

Ранні творчі пошуки на Кубані та Донбасі. Поетична діяльність 50-х років в умовах вільного світу («Апостоли», «Білий світ» та інші). Релігієсофські первні та творчість письменника 60 – 80-х років: «Океан», «Лірник». Роман у віршах «Свідок для сонця шестикрилах». Барчине мистецтво правди: антитоталітарний пафос. Містерійне трактування трагедії України у часи більшовицького терору в романах «Рай» і «Жовтий князь». Поетика антитоталітарної, духовної й гуманістичної творчості у різних жанрах. Літературознавство В. Барки.

Тема 6.9. Українська література в період сталінізму. Письменство у роки війни.

Сталінізм як соціально-політичний режим та ідеологія перетворення письменників на «автоматників партії» і як масова соціальна психологія. Наслідки створення єдиної Спілки письменників. Соцреалізм як псевдохудожній метод на засадах марксизму-ленінізму. Канон соцреалізму. Літературні конформізм та ескапізм, їх форми. Утвердження нормативної естетики як власне антиестетичного феномену. Теорія «безконфліктності». Запровадження на теренах письменства позахудожнього принципу партійності. Дискредитація народності. Інтернаціоналізація як засіб нівеляції національного духу письменства. Репресії та

випадку винищення українського письменства. Перетворення впокорених радянською владою письменників на «класиків соцреалізму» (П.Тичина, М.Рильський, В.Сосюра, М.Бажан, Ю.Яновський та ін., дихотомія хисту й ідеологемної заданості в їх творчості й антитетичний феномен «третього цвітіння»). Неоригінальність, брак хисту, імітація драми у п'єсах «Загибель ескадри», «Платон Кречет», «Богдан Хмельницький», «В степах України» О. Корнійчука. Виникнення творів неперекрученої художньої вартості всупереч доктрині «соцреалізму»: «Труна Тімура» М.Бажана, «Вершники» Ю.Яновського, «Майстри часу» І.Кочерги, лірика В.Свідзинського, диалогія «Людолови» З. Тулуб тощо. Згорання «українізації».

Піднесення письменства УРСР у роки німецько-радянської війни. Роль літератури у мобілізації народу на боротьбу з фашизмом. Праця письменників у фронтовій пресі. Посилення авторитарних тенденцій у повоєнному десятиріччі та їх згубний вплив на розвиток літератури. Негативні наслідки партійних постанов «Про журнали «Звезда» і «Ленинград», «Про перекидання і помилки у висвітленні історії української літератури в «Нарисі історії української літератури», «Про журнал «Вітчизна»» тощо. «Проробні» кампанії кінця 40-х – початку 50-х рр, спрямовані на вишукування та зліквідування «націоналістичних», «космополітичних» і т.п. тенденцій у літературі та скеровані проти «ідеологічних перекидувань у літературі» («Правда», 1951). Прославлення мужності воїнів у «Слові про рідну матір» М. Рильського. Поезія В. Сосюри воєнного періоду («Любіть Україну», «В годину гніву», «Під гул кривавий») та А. Малишка («Україно моя!»). Осмислення долі народу у часи війни в оповіданнях та кіноповістях («Ніч перед боєм», «Україна в огні»; «Щоденник» О.Довженка – документ доби. Олесь Гончар-воїн, героїка війни у новелістиці письменника та у лірико-філософському романі-реквіємі «Прапороносці», оспівування характерних для соціалістичного реалізму так званого «масового героїзму» та «ратного подвигу».

Тема 6.10. Синтез муз у творчості Олександра Довженка.

Драматична доля О. Довженка-митця. Режисерська майстерність О.Довженка. Створення нового жанру – кіноповісті (синтез художньої літератури й засобів кіномистецтва, елементів кіносценарію), ліризм, експресивність. Доля України, її минуле, майбутнє («Звенигора», «Арсенал», «Земля»: pro і contra). «Щоденник» – документ доби, свідчення потворної природи тоталітаризму, трагізму долі України. Антифашистська діяльність і творчість О.Довженка («Україна в огні», «Повість полум'яних літ», оповідання). Повоєнний період творчості. «Поема про море». Кіноповість «Зачарована Десна», її ідейна та естетична вартість. Автобіографічний характер твору. Світ дитинства. Джерела формування особистості, творчого таланту. Історична доля української нації, її культури, родинні традиції, культ праці. Філософське осмислення краси людини і краси природи, їх зв'язку, всеосяжний ліризм. Возвеличення краси людської праці до рівня мистецтва. Типи нарації, реалізм побуту. Образна система, особливості композиції, емоційні тональності.

Змістовий модуль 7. Українська література 60-80-х років ХХ століття.

Вступ до літературознавства: теоретичні основи

Лірика в жанрово-історичних формах та основи віршування. Жанрова своєрідність видів лірики в її внутрішній трансформації. Ритмічний лад та розміри силаботонічних віршів. Строфи. Літературний тонічний вірш. Верлібр. Лірика у прозі. Ритм віршової мови та ритм прози.

Аналіз ліричного твору. Специфічність лірики як літературного роду. Жанрова своєрідність твору. Мотив, своєрідність його розгортання. Образ ліричного героя. Композиційна структура вірша.

Тема 7.1. Діаспорна література 60-80х рр. як літературно-культурне явище.

Українська діаспорна література 60-80 рр. ХХ ст. у контексті доби: основні причини постання, умови функціонування. Утворення та діяльність об'єднання українських письменників «Слово». Публіцистика та есеїстика діаспорян у 60-80 рр., зокрема У. Самчука

(«П'ять по дванадцятій»; «На білому коні» й «На коні вороному», «Плянета Ді-Пі» та ін.), Є. Маланюка («Книга спостережень»). Історико-літературознавчі дослідження. Теоретична полеміка еміграційної критики з радянським літературознавством.

Тема 7.2. Нью-Йоркська поетична група в контексті розвитку української і світової літератури другої половини ХХ ст.

Художня література української діаспори другої половини ХХ ст. і місце в ній Нью-Йоркської школи поетів. Бітництво та хіпі-культура в США: вплив на літературу та мистецтво української еміграції. Творчість Богдана Рубчака. Поезія Богдана Бойчука. Своєрідність поетичного мислення Юрія Тарнавського. Сюрреалізм у творчості Емми Андієвської. Творчість українських поетів, близьких до Нью-Йоркської групи (Мойсей Фішбейн, Віра Вовк, Олег Зуєвський, Роман Бавовал). «Акварій у морі» Ю. Тарнавського як метафоричний літературознавчий аналіз феномену «нью-йоркців».

Тема 7.3. Літературна ситуація в Україні у повоєнні роки та у часи «відлиги». Повернення в літературу 50-60 рр. репресованих митців (Остап Вишня і Б.Антоненко-Давидович). Вплив сталінізму на культурно-мистецьке життя підрадянської України. Особливості соцреалізму в літературі 50-60 рр. Хрущовська «відлига» в духовному і культурному житті, її передумови, особливості та результати. Зображення злочинів тоталітарної системи у книзі «Сибірські новели». Мовознавчі й літературознавчі праці Б.Антоненка-Давидовича: збірки статей «Про що і як» (1962), «В літературі й коло літератури» (1964), літературно-критичні й теоретичні нариси «Здалека й зблизька» (1969), роздуми над культурою української мови «Як ми говоримо» (1970). Остап Вишня: «десятирічка в таборах». Листи письменника з таборів до друзів і дружини. Трагізм творчої долі митця, змушеного паплюжити національні самостійницькі ідеали своєї молодості у замовних писаннях: «Самостійна дірка», післятабірні прорадянські політичні цикли «Після війни», «Проти паліїв війни» (1950).

Тема 7.4. Творчість Андрія Малишка.

Життєвий шлях поета. Щирість героїко-романтичних мотивів, переосмислення фольклорної образності в перших збірках поета («Батьківщина» – 1936, «Лірика», «З книги життя» – 1938, «Жайворонки» – 1940...). Ранні історичні поеми – «Трипілля», «Кармелюк», «Дума про козака Данила». Поезія часів війни – збірки «До бою вставайте!» (1941), «Україно моя!» (1942), «Слово о полку» (1943), «Ярославна» (1946), «Прометей» (1946). Збірки другої половини 50-х років – «Що записано мною» (1956), «Серце моєї матері» (1959), «Полудень віку» (1960). Музикальність віршів цього періоду, співпраця з братами Майбородами, Л.Ревуцьким, О.Білашем, іншими композиторами. Проникливий ліризм, зворушлива образність пісень «Знову цвітуть каштани», «Ми підем, де трави похилі», «Пісні про рушник», «Вчителька» та ін. Поглиблення медитативних інтонацій, поетичний інтелектуалізм збірок «Дорога під яворами» (1964), «Рута» (1966), «Синій літопис» (1968), «Серпень душі моєї» (1970).

Тема 7.5. Здобутки й втрати прози Михайла Стельмаха.

Життєвий і творчий шлях письменника. Поетична творчість (збірки «Добрий ранок», «Жито сили набирається»). Тісний зв'язок поезії з фольклором («Мак цвіте»). Ліризм інтимної поезії («Поміж березами дівча іде»). Збірка оповідань «Березовий сік». Роман «Правда і кривда». Роман «Чотири броди»: філософські роздуми над життям. Багатство і образність мови твору, його зв'язок із фольклором. Автобіографізм діалогії «Гуси-лебеді летять» та «Щедрий вечір», роману «Дума про тебе». Драматургія письменника («Зачарований вітряк», «На Івана Купала»). Особливості художнього стилю митця: фольклорний струмінь, філософські роздуми, метафорична образна мова, звеличення простої людини, актуальність художньої розробки теми «людина і земля», поетичність оповіді.

Тема 7.6. Митець в інтер'єрі епохи: Олесь Гончар.

Життєвий і творчий шлях Олесь Гончара. Рання творчість письменника (оповідання, поезія). Роман-трилогія «Прапороносці» та його редакції. Продовження художнього дослідження теми війни в діалогії «Людина і зброя» та «Циклон». Проблемно-філософський

роман «Собор», драматична історія видання твору. Романи Олеся Гончара на теми вітчизняного минулого (диалогія «Таврія» і «Перекоп»), морально-етичної проблематики («Берег любові, «Твоя зоря»). Роман у новелах «Тронка»: особливості поетики. Повість «Бригантина» і проблеми виховання молодого покоління. Олесь Гончар-новеліст («Модри Камень», «За мить щастя»). Особливості стилю Олеся Гончара: актуальність проблематики, звернення до історичної пам'яті народу, лірико-філософський струмінь прози, романтичний піднесений стиль, ідеалізація краси в житті, лаконізм. Олесь Гончар – літературознавець («Письменницькі роздуми»), громадянин. Епістолярій митця.

Тема 7.7. Епічна творчість Григорія Тютюнника

Збірка оповідань «Зоряні межі», повість «Хмарка сонця не затьмарить» як маніфестація світовідчуття і стилю. Твір письменника-фронтовика – роман «Вир»: життєва та художня правда. Проблематика, система образів. Засоби характеротворення. Художній світ роману та прикмети стилю. Внесок Г.Тютюнника у розвиток художньої прози.

Тема 7.8. Світоглядні засади творчості поетів-шістдесятників. Літературні дискусії кінця 50-х – поч. 60-х рр. Непомітний наступ влади на українську мову, її витіснення з офіційної сфери. Боротьба за українську мову: І.Дзюба «Інтернаціоналізм чи русифікаторство?». Діяльність А.Горської в контексті шістдесятництва. Завершення шістдесятництва у 1965 – 1966 роках. Дисидентство як суспільно-політичне явище в Рдянському Союзі. Постмодерна реакція на розгром шістдесятництва. Неоднозначність явища шістдесятництва за творчими індивідуальностями та естетичними смаками, розмаїття їх стилів, тяжіння до течій модернізму, авангардизму, постмодернізму.

Тема 7.9. Життя та творчість Василя Симоненка.

Життєвий шлях митця (журналістська праця громадська діяльність, «відкриття» таємниці Биківні, загадка смерті). Формування поетичного стилю В.Симоненка: збірка «Тиша і грім». Діапазон мотивів і образів збірки «Земне тяжіння». Поема «Кирпатий барометр» та «Казка про Дурила». Природа і характер сатирично-гумористичних творів поета. Поезія В.Симоненка: мотиви та образи, ідейне спрямування (збірка «Тиша і грім». збірка «Земне тяжіння». Конюктурні поезії В.Симоненка в контексті радянської доби («Травневий акорд», «Серце моє в комсомолі», «Ні, не вмерла Україна», «Завжди ми, Росіє, з тобою...» та ін.). Прозова творчість В. Симоненка в контексті часу (повість «Огуда», збірка «Вино з троянд»). Спроби драматургічного письма («Бенкет небіжчиків» (Пунктири сценарію) «...Там, де вишня біла...» (Студентська п'єса). Публіцистика В.Симоненка, його щоденники та листи. Перекладацькі здобутки В.Симоненка.

Тема 7.10. Творчість Миколи Вінграновського.

Життєвий шлях М.Вінграновського. Кіномистецтво у житті М.Вінграновського. Мотиви і образи поезій зі збірки «Атомні прелюди». Символіка кольору та цифр у збірці «Сто поезій». Ліричний герой збірок «Поезії» (1971) та «На срібній березі» (1978), «Київ» (1982). Книжки-вірші «Губами теплими і оком золотим», «Цю жінку я люблю». Інтимно-сповідальний стиль лірики, естетизм поезій М.Вінграновського. Кадровість та яскрава образність поезій. Неоромантична концепція ранньої творчості та вияви модерністської естетики у поезії другого періоду творчості. Прозова творчість М.Вінграновського: оповідна манера, тематика та ідейне спрямування. Оповідання для дітей «Бинь-бинь-бинь» і «Чорти». Збірка віршів для дітей «Андрійко-говорійко». Повісті «У глибині дощів», «Літо на Десні». Роман «Северин Наливайко».

Тема 7.11. Табірна лірика. Творчість І.Світличного, І.Калинця, І.Гнатюка.

Причини і умови виникнення табірної літератури. Табірна лірика як частина андеграудного мистецтва в Рдянському Союзі. Особливі причини звернення митців-в'язнів до сонетної традиції. Життєвий шлях Ігоря Калинця. Поезія І.Калинця дотабірного, табірною та посттабірною періодів: мотиви, образи, джерела. Циклізація поетичних збірок. Життєвий шлях І.Світличного. «Гратовані сонети» І.Світличного: реальність в'язничного побуту. Поема «Курбас»: жахаючі паралелі життя двох митців. Життя та творчість Івана Гнатюка. Переосмислення жанру сонету в табірній ліриці І.Гнатюка. Переклад світової літератури

митцями в умовах радянських таборів: особливості добору текстів, мовно-літературних засобів. Значення таборових перекладів для української літератури і культури.

Тема 7.12. Василь Стус: життя як творчість.

Життєвий і творчий шлях Василя Стуса в контексті радянської доби. Літературно-критична діяльність В.Стуса. Проблематика і стильові особливості епістолярію поета («Листи до сина», «Листи до дружини», «Листи до друзів»). Моральний максималізм та естетична самобутність поетичних збірок Василя Стуса «Круговерть», «Зимові дерева», «Веселий цвинтар», «Палімпсести». Внутрішня суперечливість образу України – «рідної чужини», його фольклорні та літературні джерела в поезії В.Стуса. Естетична та експресивна функція біблійних образів у поезії В.Стуса. Обґрунтування принципів «естетики страждання» у творчості Василя Стуса.

Тема 7.13. Творчість Ліни Костенко.

Перші збірки поезій: «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961). Вимушена мовчанка в творчості поетеси. Збірка «Над берегами вічної ріки». Філософічні мотиви в збірці «Неповторність» (1980). Активізація роздумів над роллю поезії в системі високих духовних цінностей. Збірка «Сад нетанучих скульптур». Художньо-поетична розробка проблеми – поезія і народ, драматизм особистої долі митця в поемах («Циганська муза», «Скіфська одісея», «Сніг у Флоренції»). Історичний роман у віршах «Маруся Чурай» (1980). Актуальність національної та філософської проблематики у романі Л.Костенко «Берестечко». Жанрово-композиційні особливості твору. Новаторство у створенні образу Богдана Хмельницького. Праці, присвячені проблемам культури, лесезнавчі статті («Геній в умовах заблокованої культури», «Поет, що ішов сходами гігантів»). Публіцистичні виступи («Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала»). Прозова творчість Ліни Костенко.

Тема 7.14. Індивідуальні привнесення в літературу Бориса Олійника, Івана Драча, Дмитра Павличка.

Життєвий та творчий шлях Б.Олійника. Система політичних цінностей поета. Громадянсько-політична діяльність. Морально-етичні категорії в поетичному світі Б. Олійника. Тема матері і материнства в поезії Б. Олійника. Високохудожні осмислення проблеми «людини і природи» у поемі «Крило». Біблійні образи та мотиви у поемі «Пришестя». Життя і творчість І.Драча. Суспільно-політична та громадська діяльність поета. Внесок Івана Драча в розвиток баладного жанру та драматичної поеми. Культурологічна тема в творчості. Життя і творчість Д.Павличка. Літературно-естетичні погляди Д.Павличка. Внесок Д. Павличка у розвиток сонета. Публіцистичні мотиви в ліриці Д.Павличка. Любовна лірика поета (збірка «Таємниця твого обличчя»). Д.Павличко – майстер художнього перекладу. Літературознавчі й публіцистичні праці письменника.

Тема 7.15. «Київська» поетична школа.

Київська школа поезії: декларування розриву з традицією. Формальні експерименти. Герметичне письмо. Концептуальна лірика. Філософічність. Новий поворот до національного і родового: язичництво як світоглядна основа лірики поетів Київської школи. Поезія В.Кордуна: поетичне філософування й творення авторського міфу. Поезія М. Воробйова: алогізм, діонісійство, інтуїтивізм. Поезія В.Голобородька: використання матриці казки, загадки, замовляння. Поезія М.Григорова: повернення до прамови.

Тема 7.16. Поезія 80-90-х років. «Тиха» та метафорична українська поезія.

Поезія 80-х років. Специфіка поезії вісімдесятників: психологізація поетичного малюнка, усвідомлення унікальності людської екзистенції, утривалення миті. Тиха лірика як художнє і естетичне явище. Життя та творчість Ірини Жиленко. Образ Дому та мотив «малих справ» у творчості І.Жиленко. Поема «Цар-Колос»: образ Катерини Білокур. Книга спогадів «Номо Feriens». Особливості «тихої» поезії. Творчість П.Мовчана, Л.Таталая. В.Діденка, С.Йовенко, Н.Білоцерківець та ін.

Тема 7.17. Розвиток малої прози в 60-80-ті роки. Григор Тютюнник.

Розвиток малої прози в 60-80-ті роки. Особливості індивідуальної манери Є.Гуцала. Тематика і проблематика малої прози. Національні характери і побут в новелістиці Григора Тютюнника. Показ маргіналізації радянської людини як антирежимний дискурс письменника. Неореалістичний характер новелістики Григора Тютюнника. Морально-етична концепція новелістики Григора Тютюнника («Син приїхав», «Віддавали Катрю», «Три зозулі з поклоном»). Тема воєнного та повоєнного дитинства в прозі Григора Тютюнника («Климко», «Вогник далеко в степу», «Дивак»).

Тема 7.18. Химерна проза 60-80-х років і її типологічний зв'язок з міфічним реалізмом.

Розширення та оновлення проблемно-стильового простору української прози 60-80-х років. Посилення іронічних, гумористичних шарів – одна із характерних рис прози 60-80 років. Утвердження стильового напрямку – химерної прози. Діалогія В.Земляка «Лебедина зграя», «Зелені Млини»: сюжетно – композиційні особливості, образи твору. Демонологічна основа повісті «Самотній вовк» В. Дрозда; збірка оповідань «Білий кінь Шептало», повість «Маслини», роман «Катастрофа». Химерний роман Євгена Гуцала «Позичений чоловік»: колізії, образи, мова роману.

Тема 7.19. Інтелектуальна романістика Валерія Шевчука.

Життєвий і творчий шлях В.Шевчука. Новелістика раннього періоду творчості та драматичні твори письменника. Підтекстовий викривальний пафос роману-притчі «На полі смиренному». Філософська глибина притчевих романів та повістей: «Три листки за вікном», «Око прірви», тетралогії «Мор», «Птахи з невидимого острова», «Сповідь», «Місячний біль». Літературознавча діяльність та публіцистичні праці В.Шевчука.

Тема 7.20. Творчість Анатолія Дімарова.

Життєвий і творчий шлях Анатолія Дімарова. Ідейно-тематичний зміст, образи роману «Біль і гнів». Індивідуальний стиль автора і жанр «історії». Сільські, містечкові, міські історії, започатковані збіркою «Зінське щеня» (1969). Соціально-психологічно аспекти у книгах А. Дімарова «Сільські історії» (1987) та «Містечкові історії» (1987), «Боги на продаж. Міські історії» (1988). Книжки для дітей: «Блакитна дитина», «На коні і під конем», «Про хлопчика, який не хотів їсти», «Для чого людині серце», «Друга планета», «Тирлик».

Тема 7.21. Українська історична романістика (Р.Іваничук, І.Білик, Ю.Мушкетик, Р.Андріяшик та інші).

Історична проза в українській літературі 60-80-х років. Тема «Яничарства» в романі «Мальви» Р.Іваничука. Проблематика, система образів роману «Орда» Р.Іваничука. Реконструкція історії в романах «Меч Арея» та «Похорон богів» Івана Білика. Трилогія «Скіфи» І.Білика. Історична проза Р.Андріяшика. Історичні твори Ю. Мушкетика. Дотримання канонів радянської літератури у повісті «Семен Палій» та романі «Гайдамаки». Діалогія про Другу світову війну «Вогні серед ночі» та «Чорний хліб». Прозові твори Ю.Мушкетика 70-80-х років.

Тема 7.22. Творчість П.Загребельного. Життя та творчість П.Загребельного. Цикл романів про історичне минуле України: «Первоміст» (1972), «Смерть у Києві» (1973), «Євпраксія» (1975). Феномен історичності в романі «Диво» (1968). Особливості сюжетної організації роману «Диво». Ідейне спрямування роману «Диво», діалогічність поколінь та світоглядів у романі. Авторська інтерпретація історичних фактів у романі «Роксолана» (1980). Творчість доби «перебудови» («Південний комфорт» та «Гопак під шибеницею» та ін.). Епічна масштабність роману «Я, Богдан». Панорамність, історіософські роздуми про долю України у романі «Тисячолітній Миколай» (1994). Кіносценарії П.Загребельного та п'єсами, створені на основі романів. Літературознавча публіцистика – книга статей, есе і портретів «Неложними устами» (1981).

Тема 7.23. Література і театр другої половини ХХ ст.: особливості розвитку та специфіка текстів різних періодів.

Драматургія 50-60-х років ХХ ст. Насичення драматургії 60-80-х років ідеологічно запрограмованими творами (іконописі п'єси про Леніна, про громадянську та Вітчизняну війну, витримані в дусі схваленого курсу, спотворені з огляду на історичну правду). Позитивне позначення на драматургії 60-х років недовгої «хрущовської відлиги». Тяжіння драматургії до розробки проблем національної самосвідомості, традиційних для української культури тем, ідей, вічного конфлікту між добром і злом. Філософічні мотиви в п'єсах Олександра Левади. Драма «Фауст і смерть». Драматург-побутописець Микола Зарудний. Звернення М.Стельмаха до мови вічних категорій, новаторського переосмислення традицій фольклору («На Івана Купала», «Зачарований вітряк»). Олекса Коломієць – майстер сатиричної комедії («Фараони», «Санітарний день») і ліричної драми («Планета сподівань», «Голубі олені»). Родинна драма «Дикий Ангел». Родинні драми й комедії Володимира Канівця («Мама збирається заміж», «Віддавали батька в прийми»). Оновлення жанру біографічної п'єси в творчості Юрія Щербака («Стіна», «Сподіватись!»). Прихід в 70-х рр. нового покоління драматургів: Л.Харолець, В.Босович, В.Бойко, Я.Стельмах, М.Гараєва, Я.Верещак. Їхня заслуга в деміфологізації радянської дійсності засобами драматургії, шукання в галузі форми. Захоплення умовно-притчевою стилістикою, використання елементів вертепної драми, трагікомедії. Виходи на грані реальності і химерності. Звернення до драматургії П.Загребельного, Ю.Щербака, Ю.Мушкетика, І. Драча, В.Земляка, В.Дрозда, О.Підсухи.

Змістовий модуль 8. Українська література кінця ХХ - перших десятиліть ХХІ століття.

Вступ до літературознавства: теоретичні основи

Мова художнього твору. Мова як засіб художнього відображення дійсності. Мова автора та мова персонажів. Літературна мова та мова художньої літератури. Специфіка художньої мови.

Літературний процес. Періодизація історії літератури за хронологією, стилями. Художні системи (літературні стилі). Взаємодії та взаємовпливи літератур. Взаємодія української та світової літератур.

Тема 8.1. Українська література другої половини 80-х рр. ХХ ст. Чорнобильська тема в літературі.

Культурно-мистецьке життя в Україні другої половини ХХ ст. Падіння кон'юнктурного ідеологічного соцреалізму на рубежі 80-90-х років. Індивідуальний ритм світосприймання літературного покоління в Україні 80-х років. Сильове розмаїття і новизна поезії та прози кінця 80-х років ХХ століття. Криза суспільної свідомості, новий етап у розвиткові художньої свідомості в контексті соціалістичної культури. Крах соціальної заангажованості художньої думки, канонів соцреалізму та «повернення» в українську літературу поетичних персоналій 20-30-х рр. ХХ ст. Ліквідація «білих плям» в історії та культурі – важливий чинник культурного процесу 80-90-х рр. Чорнобильська техногенна катастрофа як катализатор нестримних суспільних змін в Радянському Союзі. Осмислення теми чорнобильської трагедії в ліриці та ліро-епіці. І. Драча. Поетика «Чорнобильської Мадонни». Жанрово-стильова новизна та ідейна актуальність поеми «Чорнобильська Мадонна». Проблематика твору, образи. Роман «Марія з полином у кінці століття» В.Яворівського: проблематика, образи твору. Документальна повість «Чорнобиль» Ю. Щербака: жанрова специфіка твору. Подальше осмислення чорнобильської теми в пострадянській літературі України.

Тема 8.2. Постмодернізм в українській літературі. Літературні тенденції на межі століть.

Літературно-мистецький рух в Україні у 90-ті роки ХХ століття. Суспільно-політичні передумови виникнення сучасного літпроцесу. Увага письменників до табуєваних тем, переосмислення українськими авторами опозиції «домашньовжитковість-європеїзм».

(Ю.Прохасько, С.Жадан, О.Ульяненко, Є.Пашковський, Ю.Іздрик). Онтологічний, гносеологічний, естетичний рівні постмодернізму. Постмодерн як відчуття універсальної порожнечі після втрати ідеологічних ілюзій. Постмодернізм як перехід від творення до конструювання. Особливості карнавального роману. Особливий принцип естетичного аналізу дійсності постмодерністом. З'ява у 90-х роках мистецьких рухів, угруповань, літгуртів. Літературна група Бу-Ба-Бу, Ло-Го-Сад, ДАК, Пропала грамота, Червона фіра, Нова дегенерація та ін.: програми, платформи, заяви, викриття тоталітарної імперської свідомості. Постмодерні мовні ігри в контексті сучасного літературного процесу (соціолекти та стилістично знижена лексика як засоби художнього мовлення). Мережева література як соціально-культурне явище початку XXI століття. Публікації художніх текстів у інтернеті (веб-сайти, соціальні мережі). Література та політика. Роль відомих українських письменників у формуванні суспільної думки як публічних інтелектуалів (медіа, соцмережі). Тема АТО/ООС та російсько-української війни у мережевій літературі та публіцистиці 2014-2022 рр.

Тема 8.3. Популярна різножанрова прозова література та новітня романістика.

Художньо-стильове розмаїття сучасної української літератури. Поняття популярної та масової літератури на межі століть. Бестселери україномовної літератури. Різноманітність жанрів літератури новітнього часу. Новітня романістика: роман альтернативної історії; історичні та детективні романи; фантастичні романи та фентезі, містичні та психологічні романи; романи жахів та романи-трилери; романи-мелодрами; еротичний роман. Інтертекстуальність як прикмета новітньої української прози. Постмодерний наратив романної творчості Ю. Андруховича («Перверзія», «Московіада»). Специфіка трактування політичних колізій в романі О. Ірванця «Рівне – Ровно». Маргіналізація суспільства в романах О. Ульяненка. Прозова творчість О.Забужко: «Польові дослідження з українського сексу» (1996), «Музей покинутих секретів» (2009). Філософські дослідження О.Забужко та їхній вплив на українське літературознавство: Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період (1992), «Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу» (1996) та «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» (2007). Творчість Юрка Покальчука, Юрія Винничука, Євгенії Кононенко, Марії Матіос, Люко Дашвар, Галини Пагутяк, Ірен Роздобудько, Володимира Лиса, Василя Шкляра, Сергія Жадана в контексті популярної і масової культури. Тема АТО/ООС та російсько-української війни у прозі 2014-2022 рр.

Тема 8.4. Поезія на межі століть: здобутки і перспективи.

Трасформація традиційних поетичних жанрів у новітній українській поезії. Поезія В.Герасим'юка: візуалізація історії, етичний вимір поезії, екзотичність архаїки. Поезія І.Малковича: розкрита через міф дитинність світу. Поезія І.Римарука: лаконічне слово, класично строгий контур вірша, інтертекстуальність. Поезія О.Забужко: інтелектуалізм, культурологічність, філологічність: «Травневий іній» (1985), «Новий закон Архімеда» (2000), «Друга спроба. Вибране» (2005). Культивування «смаку слова» в поезії Івана Малковича: збірка «Вірші» (1992), «Із янголом на плечі» (1997), «Все поруч» (2010). Поетичні збірки Сергія Жадана: ідейно-естетична концепція, мотиви, образи, особливості мовностильового оформлення текстів. Верлібр у поетичній практиці сучасних авторів. Тема АТО/ООС та російсько-української війни у поезії 2014-2022 рр.

Тема 8.5. Драматургія на межі століть: здобутки і перспективи.

Українська драматургія кінця ХХ-початку ХХІ століття: основні тенденції розвитку. Творчість Наталі Ворожбит, Неди Нежданої, Павла Ар'є, Ігоря Павлюка та інших. Мистецькі об'єднання українських драматургів. П'єси Леся Подерв'янського: висміювання пострадянських кліше. Кіносценарії та екранізація творів сучасних українських письменників. Тема АТО/ООС та російсько-української війни у драматургії 2014-2022 рр.

Тема 8.6. Літературознавство та книговидавництво на межі століть.

Дискурс модерного літературознавства 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Проблема канону українського письменства на межі століть. Авторитетні критики сучасної української

літератури: Тамара Гундорова, Віра Агеєва, Соломія Павличко, Марко Павлишин, Сергій Квіт, Ніла Зборовська, Володимир Панченко та інші. Різноманітність тенденцій новітньої літературної критики: постструктуралізм, фемінізм, неомодернізм, герменевтика тощо. Літературні огляди у соціальних мережах (портали Літакцент, Збруч, Літературне місто, Читиво іа інші). Монографії українських авторів, присвячені сучасній українській літературі: «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн» (2005) Тамари Гундорової, «Сучасна українська проза: постмодерний період» (2008) Роксани Харчук, «Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність» (2003) Олі Гнатюк, «Картографуючи посткомуністичні культури» (2007) Віталія Чернецького. Сучасні літературні премії та рейтинги: Національна премія України імені Тараса Шевченка, Коронація слова, Літературний конкурс видавництва «Смолоскип», ЛітАкцент року, Книга року Бі-Бі-Сі та інші. Переклади сучасної української літератури іноземними мовами. Провідні часописи актуальної української літератури. Українське книговидання на межі століть: здобутки, виклики та перспективи. Українське книговидання у час війни.

IV. Засоби діагностики успішності навчання. Форми і методи поточного контролю: контроль за відвідуванням студентами лекцій, семінарських і практичних занять; перевірка рефератів та оцінювання доповідей за плановою тематикою; опитування на семінарських і практичних заняттях; бесіда (диспут) у процесі обговорення поглядів учених з обговорюваної проблеми; колоквіум, самостійна робота; модульна контрольна робота.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік (2,3 семестри) та екзамен (1, 5, 6, 7, 8 семестри).

Залік проводиться за переліком питань (відповідно до тематики курсу та згідно з робочою програмою/силабусом). Залік оцінюється за відповідною шкалою від 0 до 100 балів (детальні вимоги до оцінювання містяться у робочій програмі/силабусі). Письмовий іспит (та/або іспит на платформі Moodle) проводиться відповідно до робочої програми/силабуса курсу. Іспит: від 0 до 60 балів можна отримати протягом семестру, ще від 0 до 40 балів – під час іспиту (детальні вимоги до оцінювання містяться у робочій програмі/силабусі).

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основна література

1. Історія української літератури та літературно-критичної думки першої половини XIX століття : підручник для студ. вищ. навч. закладів / За ред. О.А.Галича. К. : Центр навчальної літератури, 2006.
2. Історія української літератури: XX – поч. XXI ст. : навчальний посібник : у 3 т. / В.І.Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко. К. : Академвидав, 2014.
3. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія у 2-х томах. ВЦ «Академія», 2007.
4. Ковалів Ю. Історія української літератури: Підр. у 10 томах. К. : ВЦ «Академія», 2013-2016.
5. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства і критики К. : ВЦ «Академія», 2010.

Додаткова література

1. Агеєва В. Стильові моделі імпресіонізму в українській прозі першої половини XX століття. К., 1995.
2. Андрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років XX ст. Львів–Тернопіль, 2000.
3. Антологія української літературно-критичної думки першої половини XX століття, 2016.

4. Біла А. Український літературний авангард: Пошуки. Стильові напрямки. – К.:Смолоскип, 2006.
5. Білоус П. В.Українська література XI-XVIII СТ. Хрестоматія. К. : ВЦ «Академія», 2013.
6. Білоус П. Історія української літератури XI-XVIII ст. 2-ге видання, стереотипне К. : ВЦ «Академія», 2012.
7. Возняк М.С. Історія української літератури: В 2-х т. Львів, 1992-1994.
8. Грабович Г. Тексти і маски. К.: Критика, 2005.
9. Гром'як Р. Давнє і сучасне: Вибрані статті з літературознавства. Тернопіль, 1997.
10. Гроно нездоланих співців: Навчальний посібник. К., 1997.
11. Історія українського письменства / С. О. Єфремов. Київ: Femina, 1995.
12. Історія української літератури кінця XIX – поч. XX ст. / За ред. П. Хропка. Київ: Вища школа, 1991.
13. Історія української літератури XIX ст.: У 2 кн. / За ред. М.Г.Жулинського. К. : Либідь, 2006.
14. Історія української літератури XX ст.: У 2 кн. / За ред. В.Г.Дончика. К : Либідь, 1994-1995.
15. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX століття: У 2-х кн. / За заг. ред. проф. О. Гнідан. К. : Либідь, 2005-2006.
16. Історія української літератури. XIX століття: У 3 кн. / За ред М.Т.Яценка. К. : Либідь, 1995-1997.
17. Історія української літератури: XIX століття (40-60, 70-90 роки): підручник для студентів ВНЗ / За ред. проф. В.Ф. Погребенника К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010.
18. Кавун Л. «М'ятежні» романтики вітаїзму: проза ВАПЛІТЕ. Черкаси: Брама-Україна, 2006.
19. Київські неокласики / упоряд. В. Агеева К: Факт, 2003. 351 с.
20. Криловець А. Українська література перших десятиріч XX століття: Філософські проблеми. Тернопіль: Навч. книга, 2005.
21. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження: антологія 1917-1933. К. «Смолоскип», 2009.
22. Малютіна Н. П. Українська драматургія кінця XIX - початку XX ст. К. : ВЦ «Академія», 2010.
23. Мафтин Н. В. Західноукраїнська та еміграційна проза 20-30-х років XX століття: парадигма реконквісти. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. 356 с.
24. Наєнко М. Художня література України. Від міфів до модерної реальності. К. «Просвіта», 2012.
25. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. К.: Либідь, 1999.
26. Слабошпицький М. Двадцять п'ять поетів української діаспори. К.: Ярославів вал, 2006.
27. Харчук Р.Б. Сучасна українська проза: постмодерний період: Навч. Посіб. К. : ВЦ «Академія», 2011.
28. Чижевський Д.І. Історія української літератури. К. : ВЦ «Академія», 2008.

Інформаційні ресурси

- Репозитарій Наукової бібліотеки УДУ імені Михайла Драгоманова (НПУ імені М.П.Драгоманова) <http://enpuir.npu.edu.ua/>
- [Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](http://www.nbuv.gov.ua) <http://www.nbuv.gov.ua>
- Бібліотека Української Літератури <http://www.ukrlib.com.ua/>
- Електронна бібліотека української літератури <http://www.utoronto.ca/>

- Електронна бібліотека ЧТИВО <http://chtyvo.org.ua/>
- ЛітАкцент <http://litakcent.com/category/litakcent-roku/>
- Літературне місто. Електронна бібліотека <http://litmisto.org.ua/>
- ЛітКлуб <http://litclub.org.ua/>
- Усе для вивчення укр. літератури <http://www.ukrclassic.com.ua/>
- Аналіз творів http://onlyart.org.ua/?page_id=28370
- Довідник цікавих фактів та корисних знань <http://dovidka.biz.ua/category/literatura/11-klas/page/25/>
- Сайт поезії <http://pysar.net/vidu.php>